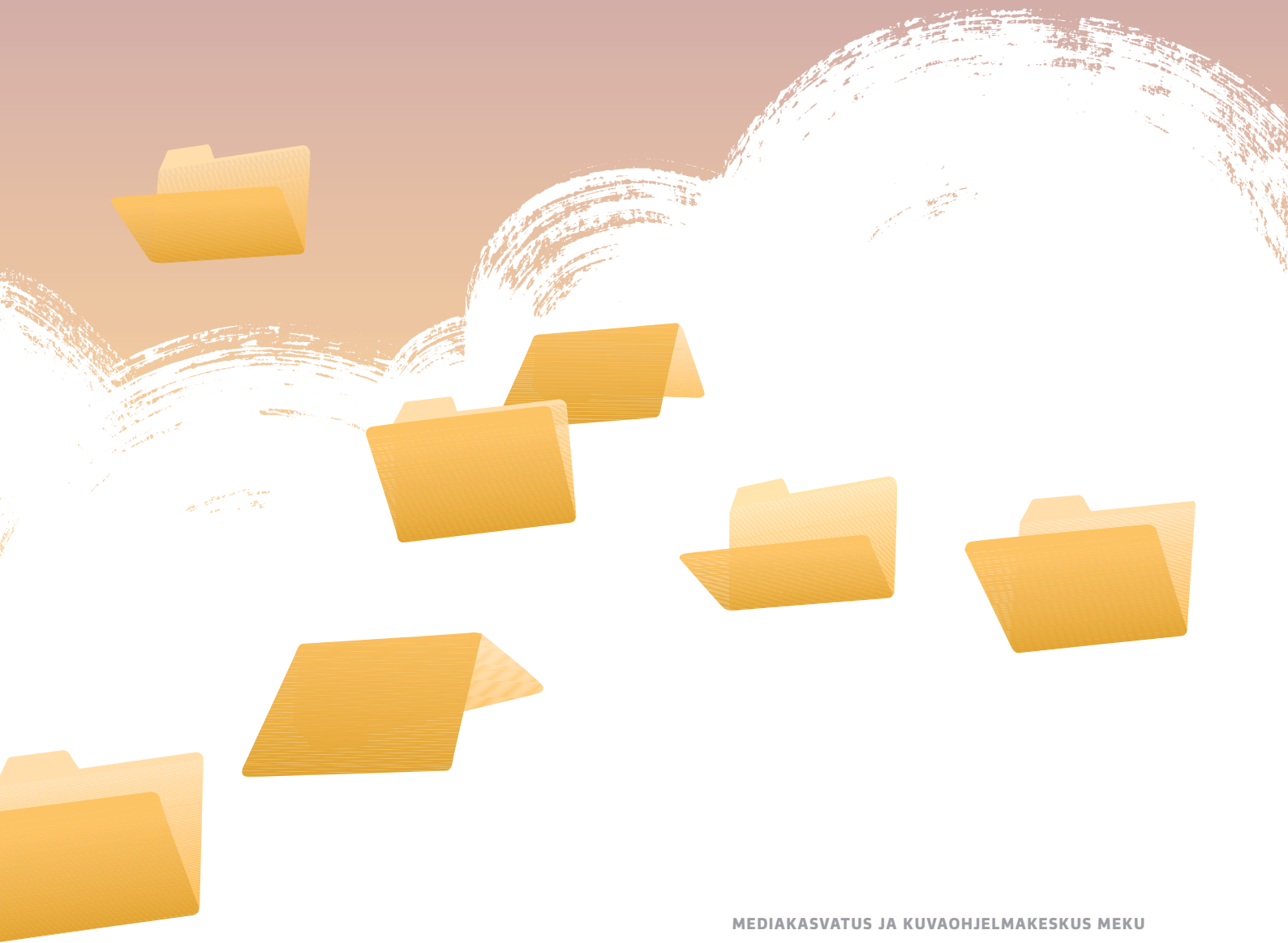

Katsaus suomalaisen mediakasvatustutkimuksen kenttään

Selvitys kotimaisesta mediakasvatukseen liittyvästä tutkimuksesta erityisesti opinnäytteiden ja jounaaliartikkeleiden osalta pääosin vuosien 2007–2012 ajalta

MEDIAKASVATUS JA KUVAOHJELMAKESKUS MEKU
Leo Pekkala, Saara Pääjärvi & Lauri Palsa

KULTTUURIPOLIITTISEN TUTKIMUKSEN EDISTÄMISSÄÄTIÖ CUPORE
Saana Korva & Anu Löfgren

Katsaus suomalaisen mediakasvatustutkimuksen kenttään

Selvitys kotimaisesta mediakasvatukseen liittyvästä tutkimuksesta erityisesti opinnäytteiden ja journaliartikkeleiden osalta pääosin vuosien 2007–2012 ajalta

Leo Pekkala, Saara Pääjärvi & Lauri Palsa
Saana Korva & Anu Löfgren

TAITTO JA KUVITUS Hanna Lahti / Huomen GDI
JULKAISIJA Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus
ISBN 978-952-6696-03-4

Selvityksen ovat tuottaneet yhteistyössä
Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus MEKU ja
Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö.

www.meku.fi
www.cupore.fi

Sisällys

Tiivistelmä 4

Esipuhe 6

1 Katsaus suomalaiseen mediakasvatukseen liittyvään tutkimukseen 7

- 1.1 Selvityksen tausta 7
- 1.2 Mediakasvatus tieteenalojen rajamaastossa 8
- 1.3 Mediakasvatuksen painotuksia ja näkökulmia 8
- 1.4 Selvityksen tarkoitus ja tavoitteet 10

2 Aineiston ja analyysin kuvaus 12

- 2.1 Aineistonkeruu 12
- 2.2 Julkaisujen saplunointi ja analyysi 13

3 Tulokset: Mediakasvatukseen liittyvä tutkimus Suomessa 14

- 3.1 Tutkimusjulkaisujen määrä selvityksen aineiston perusteella 14
 - 3.1.1 Opinnäytetöiden julkaisumäärät yliopistoittain 15
 - 3.1.2 Opinnäytetöiden julkaisumäärät koulutusaloittain 16
- 3.2 Millaista mediakasvatukseen liittyvää tutkimusta Suomessa tehdään? 17
 - 3.2.1 Tutkimuskohteet 17
 - 3.2.2 Julkaisumäärät teemoittain ja yliopistoittain 20
 - 3.2.3 Käytetyt tutkimusmenetelmät 22
 - 3.2.4 Tutkimusten aiheita 23
 - 3.2.5 Katsaus itsessään mediakasvatusta tarkasteleviin väitöskirjoihin 26
- 3.3 Muut mediakasvatukseen liittyvät tutkimusjulkaisut 27
- 3.4 Yhteenveto 29
 - 3.4.1 Selvityksen tarkoitus, tavoitteet ja aineisto 29
 - 3.4.2 Keskeiset tulokset 31

4 Johtopäätökset 33

LÄHTEET 37

LIITTEET 38

- 1. Sapluuna, jota käytettiin tietojen keräämiseksi julkaisuista. 38
- 2. Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tarkastellut tutkimusjulkaisut 39
- 3. Muut mediakasvatukseen liittyvät tutkimusjulkaisut (2007–2012) 44

Tiivistelmä

Käsillä olevassa raportissa selvitetään Suomessa viime vuosina julkaistua mediakasvatukseen liittyvää tutkimusta: mitä alalla on tutkittu, millaisia menetelmiä käytetty sekä missä ja kuinka paljon tutkimusta on tehty. Selvitys perustuu kirjallisuuskatsaukseen, jonka aineistona ovat kotimaiset, pääosin vuosien 2007–2012 aikana sähköisesti julkaistut opinnäytetyöt – väitöskirjat, lisensiaatintyöt, pro gradu -tutkielmat sekä ylempien ammattikorkeakoulututkintojen päättötyöt – sekä vertaisarvioituidut artikkelit.

Kotimaisesta mediakasvatukseen liittyvästä tutkimuksesta ei ole aiemmin tehty varsinaista kirjallisuuskatsausta. Tutkimusalueena mediakasvatus on kuitenkin tunnetusti monitieteinen ja monialainen. Voidaankin todeta, että monenlaisia mediaa ja kasvatusta tarkastelevia tutkimuksia voidaan pitää mediakasvatukseen liittyvinä.

Usein mediakasvatustutkimusta on jäsennetty niin kutsutun heimojaon avulla, joka perustuu mediakasvatuksen eri näkökulmiin ja painotuksiin. Tämän lisäksi mediakasvatustutkimuksen rajaamiseen vaikuttavat käsitykset mediasta ja kasvatuksesta eli siitä, miten käsitteet *media* ja *kasvatus* määritellään suhteessa mediakasvatukseen ja toisaalta mediakasvatukseen liittyvään tutkimukseen. Tässä selvityksessä mediakasvatustutkimus määriteltiin laajasti monitieteisenä tutkimusalueena, johon voi kuulua niin yhteiskuntatieteellisiä, humanististen kuin taidealojenkin tutkimuksia.

Aineisto mediakasvatukseen liittyvien tutkimusjulkaisujen kartoitusta varten kerättiin yliopistojen ja korkeakoulujen kokoelma- ja artikkelitietokannoista. Kirjallisuushaut tehtiin pääosin syksyn 2012 aikana. Aineistoon tehtyjen rajauksen jälkeen tarkasteluun valittiin yhteensä 52 sähköistä ja painettua väitöskirjaa, 80 sähköistä pro gradu -tutkielmaa, 3 lisensiaatintyötä, 3 ylempien ammattikorkeakoulututkinnon päättötyötä sekä 18 mediakasvatukseen liittyvää, sähköisesti saatavilla olevaa artikkelia. Aineisto luokiteltiin määrällisin ja laadullisin menetelmin.

Tulosten mukaan mediakasvatukseen liittyvää tutkimusta tehdään kaiken kaikkiaan oletettua enemmän, kun lukuun otetaan erityisesti opinnäytetyöt. Julkaisujen määrästä huolimatta aineiston lähempi tarkastelu osoittaa, että *itsessään* mediakasvatusta, *an sich*, on tarkasteltu empiirisen aineiston valossa vasta vähän.

Kokonaisuudessaan tässä selvityksessä läpikäytyt mediakasvatukseen liittyvät tutkimusjulkaisut voitiin jaotella kolmen keskeisen tutkimusteeman mukaan: tutkimuksiin, joissa tarkastellaan (1) *itsessään mediakasvatusta*, (2) tutkimuksiin, joissa *mediaa, mediakulttuuria tai mediakulttuurisia ilmiöitä ja asioita tarkastellaan kasvun, kasvatuksen tai kasvattavuuden näkökulmasta*, sekä (3) tutkimuksiin, joiden kohteena on *tieto- ja viestintäteknikan opetuskäyttö*. Näistä tutkimuksista itsessään mediakasvatusta tarkasteltiin vain noin viidesosassa kaikista julkaisuista.

Tutkimukset, joissa painottui mediaan tai mediakulttuuriin liittyvien asioiden ja ilmiöiden tutkimus, voitiin jakaa lisäksi tutkimusten yleisimpiä aiheita käsittäviin alateemoihin. Yleisimmin tutkimuksissa tarkasteltiin lasten tai nuorten *media-*

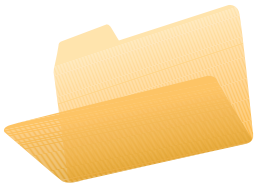
suhdetta (9,6 %), *median vaikutuksia* (5,1 %), tutkittiin erilaisia *mediasisältöjä* (9,0 %), kuten mainoksia tai tv-ohjelmia, tai tarkasteltiin laajemmin *mediakulttuuria* ja tietoyhteiskunnan kehitystä (5,1 %).

Tutkimuksissa käytettyjen aineistojen perusteella suurin osa mediakasvatustutkimuksesta on laadullista tai laadullisia ja määrällisiä aineistoja yhdistävää monimenetelmäistä (mixed method) tutkimusta. Tutkimusten pääasiallisia informantteja olivat lapset, nuoret, oppilaat ja opiskelijat sekä opettajat ja vanhemmat. Huomattavaa on, ettei nuorten aikuisten, aikuisten tai ikääntyneiden (yli 65-vuotiaat) näkökulmaa juurikaan tutkittu. Yleensä aikuisten näkökulmaa mediakasvatukseen, mediaan tai mediakulttuuriin tutkittiin lähinnä vanhemman tai opettajan roolista käsin.

Eniten mediakasvatukseen liittyviä opinnäytetöitä on tehty kirjallisuuskatsauksen perusteella Tampereen, toiseksi Jyväskylän ja kolmanneksi Lapin yliopistossa.

Kirjallisuuskatsauksen toteuttivat yhteistyössä Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore ja Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus MEKU. Selvitys tehtiin osana mediakasvatuksen kansallisen edistämisen jatkohanketta (2012–2013) ja sen toivotaan toimivan tuoreena keskustelunavauksena mediakasvatuksen tutkimustarpeista eri korkeakouluja, tieteen- ja tutkimusaloja edustaville tutkijoille sekä käytännön mediakasvatustyötä tekeville.

AVAINSANAT: mediakasvatus, medialukutaito, mediataito, mediakulttuuri, tieto- ja viestintätekniikan opetuskäyttö, kirjallisuuskatsaus, sisällönanalyysi

Esipuhe

Suomalainen mediakasvatustutkimus on vielä suhteellisen nuorta. Tämän kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on suunnata huomiota mediakasvatukseen ja siihen liittyvään tutkimukseen sekä herättää keskustelua tutkimusalueen nykytilasta ja tulevaisuudesta.

Vuoden 2012 alusta lähtien toiminut Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus MEKU yhdistyy vuoden 2014 alusta lähtien Kansallisen audiovisuaalisen arkiston kanssa. Näin muodostetun Kansallisen audiovisuaalisen instituutin (KAVI) yhtenä tärkeänä tehtävänä on mediakasvatuksen edistäminen. Yhtenä syynä katsauksen toteuttamiseen oli tarve vahvistaa tietopohjaa mediakasvatuksesta sekä mediakasvatusviranomaisen että muiden alan toimijoiden työn tueksi.

Aineistohakuja tehtäessä kävi nopeasti ilmi, että mediakasvatuksen kannalta relevanttia tutkimusta on tehty vielä laajemmin kuin osasimme odottaa. Kirjallisuuskatsauksen tekeminen edellyttää väistämättä konkreettisia, täsmentäviä rajauksia. Tämä katsaus ei kata kaikkea Suomessa tehtyä mediakasvatukseen liittyvää tutkimusta. Samoin suuri joukko mediakasvatuksen keskeisiä asiantuntijatekstejä rajautui tutkimukseen keskittyvän katsauksen ulkopuolelle.

Rajauksia tehtäessä mediakasvatuksen tutkimuksen ilmiölähtöisyys kävi ilmeiseksi. Käsitteelliset eroavaisuudet ja jopa suoranaiset epäselvyydet tutkimusraportoinnissa ovat tämän katsauksen perusteella vielä yleisiä. Yleisen mediakasvatustietoisuuden lisäämiseksi olisi tärkeää, että käytettävät käsitteet ovat selkeitä ja ymmärrettäviä myös muille kuin tutkijoille.

Tarvitsemme edelleen myös pohdintaa siitä, millä tieteenaloilla ja mistä näkökulmista tehtävää tutkimusta lasketaan mediakasvatukseen kuuluvaksi. Mitkä ovat ne määreet, joita tutkimuksen pitäisi täyttää ollakseen juuri mediakasvatuksen alan tutkimusta? Kasvatus- ja viestintätieteillä on luonnollisesti keskeinen asema mediakasvatustutkimuksessa, mutta tutkimusta tehdään runsaasti myös muilla tieteenaloilla. Monitieteinen ja tieteidenvälinen keskustelu onkin tärkeää ja rajanvetoja voitaisiin perustellusti tehdä myös muulla tapaa kuin tässä katsauksessa.

Suuri osa suomalaisesta mediakasvatukseen liittyvästä tutkimusraportoinnista tapahtuu englanniksi ja julkaistaan muualla kuin Suomessa. Mediakasvatus tarvitsee edelleen suomenkielistä käsitteenmäärittelyä ja keskustelua niin koulutuksen tueksi kuin mediakasvatuksen tutkimusalueen vahvistamiseksi.

Käsillä oleva kirjallisuuskatsaus on yksi avaus suomalaisen mediakasvatustutkimuksen jäsentämiseksi. Kartoitusta tulisi jatkossa laajentaa sekä määrällisesti että sisällöllisesti kattamaan myös muualla kuin Suomessa julkaistu suomalainen mediakasvatustutkimus. Myös tehdyn tutkimuksen perusteellisempi sisällöllinen analyysi olisi tärkeää. Selvitys tuloksineen on keskustelunavaus, jolle toivomme jatkoa.

Leo Pekkala

1 Katsaus suomalaiseen mediakasvatukseen liittyvään tutkimukseen

1.1 Selvityksen tausta

Käsillä olevassa raportissa selvitetään Suomessa viime vuosina tehtyä mediakasvatukseen liittyvää tutkimusta: mitä alalla on tutkittu, millaisia menetelmiä käytetty sekä missä ja kuinka paljon tutkimusta on tehty. Selvitys perustuu kirjallisuuskatsaukseen, jonka aineistona ovat mediakasvatukseen liittyvät kotimaiset, pääosin vuosien 2007–2012 aikana sähköisesti julkaistut opinnäytetyöt sekä vertaisarvioidut artikkelit. Kirjallisuuskatsauksen toteuttivat yhteistyössä Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämistäitiö Cupore ja Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus MEKU. Selvitys tehtiin osana mediakasvatuksen kansallisen edistämisen jatkohanketta (2012–2013).

Kotimaisesta, mediakasvatukseen liittyvästä tutkimuksesta ei ole aiemmin tehty varsinaista kirjallisuuskatsausta. Lähinnä vastaavan kartoituksen on laatinut Uusitalo (2005, 107–131) osana *Mediakasvatus 2005. Kansalliset kehittämistarpeet -raporttia*¹ (Kotilainen & Sintonen 2005). Viitetietoihin perustuvaa kartoitusta ei ole rajattu varsinaisesti tutkimuksiin, vaan kartoituksen sisältyy kaikenlaisia, myös populaareja mediakasvatukseen liittyviä artikkeleja ja kirjoituksia. Kartoituksessa ei myöskään ole käsitelty tarkemmin esimerkiksi artikkelien aiheita tai näkökulmia mediakasvatukseen. Uusitalon tekemän kartoituksen lisäksi kotimaista mediakasvatukseen liittyvää tutkimusta on myös arkistoitu Mediakasvatusseuran sivustolla² sekä *EU Kids Online* -verkoston toimeksiannosta. Mediakasvatusseuran sivustolla julkaisut on jaoteltu tutkimusluokittain ja aihealueittain. Julkaisuja ei kuitenkaan etsitä ja arkistoida systemaattisesti, vaan tutkijat voivat itse lisätä omia mediakasvatukseen liittyviä julkaisuja sivustolle. *EU Kids Online* -verkoston kartoittamat tutkimukset taas koskevat lapsia, nuoria ja internetiä, eivät siis kaikkea mediakasvatusta. Julkaisut on Mediakasvatusseuran tapaan syötetty tutkimustietokantaan³, josta Suomessa tehtyä tutkimusta voi etsiä hakusanalla *finland*.

Tässä selvityksessä pyritään hahmottamaan Suomessa tehtyä mediakasvatukseen liittyvää tutkimusta. Tutkimuksia tuodaan esiin ja toivon mukaan herätetään keskustelua mediakasvatuksen tutkimusalueesta, käsitteistä, tutkimusten näkökulmista sekä menetelmällisistä lähestymistavoista.

- 1 http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/20055mediakasvatus2005/Files/OMJU_2005_5_Mediakasvatus.pdf
- 2 <http://www.mediakasvatus.fi/tutkimukset>
- 3 <http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/DB/home.aspx>

1.2 Mediakasvatus tieteenalojen rajamaastossa

Kirjallisuuskatsausta tehtäessä ei voida välttyä aineiston rajaamiselta. Tässä tapauksessa aineiston rajaamiseen liittyvät kysymykset korostuvat, koska mediakasvatuksen tutkimusalue on itsessään epämääräinen ja vailla selkeitä jäsennyksiä. Mediakasvatuksen taustatieteinä on kotimaisessa tutkimuksessa pidetty kasvatusta ja viestintätieteitä, mutta mediakasvatukseen liittyvää tutkimusta tehdään myös monilla humanistisilla ja yhteiskuntatieteellisillä aloilla, kuten kulttuurintutkimuksen, sosiologian, psykologian ja kauppatieteiden alueella. (Kotilainen & Suoranta 2005, 73–74.) Tämän vuoksi mediakasvatusta ei yleisesti nähdä vain yhteen tieteenalaan kuuluvana tutkimusalueena vaan monitieteisenä. Kotilaisen ja Suorannan (2005, 74) mukaan mediakasvatustutkimuksen luonnehtiminen monitieteiseksi tarkoittaa sitä, etteivät tutkimus- ja kiinnostuksen kohteet nouse niinkään tieteenalan sisältä vaan sen ulkopuolelta, käytännön ilmiöistä ja kysymyksistä. Mediakasvatustutkimus on luonteeltaan ilmiölähtöistä.

Mediakasvatukseen liittyvää tutkimusta on jäsennetty Suomessa eri tavoin. Kupiainen, Sintosen ja Suorannan (2007, 21) mukaan mediakasvatustutkimusta yhdistävät media tai median kyllästävä kulttuuri, yksilön, ryhmän tai yleisön suhde mediaan ja mediakulttuurin ilmiöihin sekä yhteiskunnalliset ja median rakenteet. Usein mediakasvatustutkimusta jäsennetään myös niin kutsutun heimojaon avulla, joka perustuu mediakasvatuksen eri näkökulmiin ja painotuksiin. Kotilaisen ja Suorannan (2005, 74–75) mukaan mediakasvatukseen liittyvästä tutkimuksesta voidaan hahmottaa neljä eri tapaa painottaa mediakasvatusta eli niin sanottua mediakasvatuksen heimoa: 1) teknologinen heimo, 2) suojelun heimo, 3) kulttuurintutkimuksen heimo ja 4) kriittinen heimo. Teknologisen heimon tutkimukset keskittyvät tieto- ja viestintäteknikan opetuskäyttöön ja oppimiseen, mm. verkko-opetukseen ja oppimisympäristöihin. Suojelun heimon intressinä on erityisesti lasten suojelu median vaikutuksilta. Kulttuurisen heimon näkökulma taas on median käyttö-, analyysi- ja tulkintataidoissa ja tutkimuskohteena inhimillinen todellisuus kaikinensa. Kriittisen heimon tutkijoita kiinnostaa puolestaan median valta ja manipuloivuus. Tutkimukset painottuvat vastarinnan, osallistumisen, oman tekemisen ja toiminnallisuuden tukemiseen. (Kotilainen ja Suoranta 2005, 74–75.) Käytännössä heimojako ei ole näin selvärajainen, vaan yhteen tutkimukseen voi sisältyä eri heimojen näkökulmia ja intressejä. Heimojako ei myöskään noudata tieteenalarajoja, sillä esimerkiksi kriittisen heimon näkökulma voi painottua niin kasvatustieteiden kuin yhteiskuntatieteidenkin alan tutkimuksessa.

Mediakasvatuksen tutkimuskohteiden ja eri lähestymistapojen lisäksi mediakasvatustutkimuksen rajaamiseen vaikuttavat käsitykset mediasta ja kasvatuksesta eli siitä, miten termit tai käsitteet *media* ja *kasvatus* määritellään suhteessa mediakasvatukseen ja toisaalta mediakasvatukseen liittyvään tutkimukseen. Tyypillisesti mediakasvatusta onkin jäsennetty median ja kasvatuksen käsitteiden kautta (mm. Vesterinen ym. 2006).

1.3 Mediakasvatuksen painotuksia ja näkökulmia

Mediakasvatus voidaan määrittää *kasvatukseksi ja opetuksiksi mediasta median parissa*, jolloin tarkastelun kohteena ovat sekä media välineenä että median välittämät sisällöt (Kupiainen & Sintonen 2009, 15, 30–31; Kupiainen, Sintonen & Suoranta 2007, 6; Buckingham 2003; Kotilainen 2001, 47). Määrittely korostaa median tietoista ja tavoitteellista tarkastelua opetuksessa ja opetuksen kohteena. Mediaa ei kuitenkaan sinänsä tule käsittää jonain erillisenä entiteettinä, vaan se tulee nähdä

osana jokapäiväistä elämää, käytäntöjä ja kulttuuria. Kupiainen ja Sintonen (2009, 31) tiivistävät mediakasvatuksen olevan

”--tavoitteellista vuorovaikutusta, [jonka] osapuolina ovat kasvattaja, kasvatettava ja mediakulttuuri. --kasvatus ja opetus ovat osa elämismailmaa sekä niitä kulttuurisia ja yhteiskunnallisia tekijöitä, jotka rakentuvat arkipäivässä.”

Osa tutkijoista, niin sanottu teknologinen heimo, korostaa mediakasvatuksessa tieto- ja viestintäteknikan opetuskäyttöä (TVT) ja oppimisprosessien tukemista tieto- ja viestintäteknikan avulla. TVT:n tavoitteena on mediataidon, medioiden ja tekniikoiden hallintataidon eri osa-alueiden kehittyminen. Tellan (2001, 30; Tella & Ruokamo 2005, 10) määritelmän mukaan

”--mediataitoon liittyvät kiinteästi myös eettiset ja esteettiset kysymykset samoin kuin nykyistä laajempia ymmärrys kuvallisen viestinnän merkityksestä suhteessa tähänastiseen tekstuaaliseen kulttuuriin. Jos edellä mainitut osa-alueet kytkeytyvät hienovireisesti toisiinsa, silloin media ja kasvatus kohtaavat harmonisesti mediakasvatuksena.”

Kulttuuriseen heimoon verrattuna teknologisen heimon näkökulma mediakasvatukseen eroaa siinä, että tieto- ja viestintäteknikan opetuskäyttö sinänsä käsitetään mediakasvatuksena. Toisaalta kyse on käsitteiden media ja teknologia suhteesta, eli määritelläänkö media välinelähtöisesti tieto- ja viestintäteknikasta käsin, vai pikemmin julkisina esityksinä ja viestinnällisenä, mediavälitteisenä vuorovaikutuksena.

Käytännössä median avulla opettaminen ja mediasta opettaminen lomittuvat kuitenkin toisiinsa (Kupiainen, Sintonen & Suoranta 2007, 7). Vaikka ‘media’ on käsitteenä hankalasti määriteltävä ja alati liikkeessä, sitä ei kuitenkaan voi erottaa viestinnän ja teknologian käsitteistä (Kupiainen 2005, 48). Kupiainen ja Sintonen (2009, 28) mukaan mediakasvatus voidaan 2000-luvulla nähdä yhteiskunnallisen, teknologisen ja ilmaisullisen orientaation summana, jolloin media voidaan ymmärtää niin journalistisena, sosiaalisena, kulttuurisena kuin teknologisenakin ilmiönä. Mediakasvatukseen taas kuuluvat mediaesitysten ja -kulttuurin analyysi sekä mediaesitysten analyttinen tuottaminen. (Kupiainen & Sintonen 2009, 28.)

Yhtäältä media voidaan nähdä myös itsessään kasvattavana, informaalina oppimisympäristönä, joka sosiaalistaa kulttuuriin sekä rakentaa ja muokkaa kuvaa maailmasta (Mustonen 2001; Kupiainen 2002; ks. myös Suoranta 2003). Suhteessa mediaan korostetaan kuitenkin aktiivisuutta; mediaa kulutetaan ja tuotetaan ja median avulla rakennetaan omaa identiteettiä (Mustonen 2001, 119). Toisaalta kasvaminen mediaympäristössä ei tee silti automaattisesti kenestäkään medialukutaitoista (Kupiainen & Sintonen 2009, 30). Mediakasvatuksen tavoitteena on juuri medialukutaidon kehittäminen.

Medialukutaito ja mediataidot

Medialukutaitoon sisältyy eri medioiden lukutaitoja, ilmaisullisia ja teknisiä tuottamisen taitoja, kuten digitaalinen lukutaito tai visuaalinen lukutaito, sekä median eettiseen ja esteettiseen tulkintaan liittyviä taitoja (Kupiainen & Sintonen 2009, 15; Ruokamo 2005, 137; Tella 2001). Medialukutaitoinen on tietoinen itsestään median käyttäjänä ja osana mediakulttuuria ja kykenee näin paremmin torjumaan myös median kielteisiä vaikutuksia. Toisaalta medialukutaito voi edistää yksilön autonomiaa, kriittistä ja luovaa ajattelua, esteettistä makua, sosiaalista omaatuntoa, itsekunnioitusta, voimaantumista sekä asemaa kuluttajana ja kansalaisena. (Kupiainen & Sintonen 2009, 94–95.)

Keskeisiin medialukutaidon osa-alueisiin kuuluvat kriittiset mediataidot. Kriittisillä mediataidoilla tarkoitetaan mm. tietoja ja taitoja purkaa ja jäsentää median

toimintatapoja, taloudellisia ja poliittisia rakenteita, analysoida mediaesityksiä sekä kykyä käyttää mediaa omaehtoisesti ja aktiivisesti niin yhteisöllisesti kuin yhteiskunnallisesti (Herkman 2007, 48). Herkmanin (2007, 35) mukaan kriittisyydellä tarkoitetaan kykyä nähdä vallitsevien uskomusten ja tietojen taakse, jotta yhteiskunnalliset olot olisivat mahdollisimman tasa-arvoiset. Kriittisyys ei siis tarkoita kielteisyyttä, vaan uteliasta ja kyselevää suhtautumista maailmaan, jossa median tai edes koulun välittämää tietoa ei oteta annettuna, vaan asioita ja ilmiöitä pyritään katsomaan uusin silmin. Kriittinen mediakasvatus, jonka juuret voidaan nähdä kriittisessä pedagogiikassa, onkin yksi mediakasvatuksen painotus- ja tutkimusalue.

Laajassa mielessä mediataitoja voidaan pitää osana kansalaistaitoja ja yleisivistystä, jota yksilöt tarvitsevat toimiakseen aktiivisesti ja vastuullisesti medioituneessa yhteiskunnassa. Kupiainen ja Sintonen (2009, 21) viittaavat Tapscottiin ja Williamsiin (2006) kirjoittaessaan *osallisuuden kulttuurista*, jota kuvaavat digitaaliseen mediaan kytkeytyvät verkostot, jakaminen ja toiminta globaalissa (media) ympäristössä, avoimuus ja kollektiivinen äly. Jotta tällaisessa ympäristössä voi toimia, on ymmärrettävä laajempia kokonaisuuksia ja mediakulttuurisia kehityskulkuja kaiken välittävän informaation ja monisuuntaisen vuorovaikutuksen taustalla.

Mediataidot ovat luonteeltaan sosiaalisia ja elinikäistä oppimista tukevia taitoja, ja niiden pitäisi kuulua kaikille (Kupiainen & Sintonen 2009, 15; Ruokamo 2005, 137; Tella 2001). On kuitenkin muistettava, että vaikka länsimaissa eletään niin sanottua digitaalista aikakautta, ei näin ole kaikkialla eikä edes länsimaissa kaikilla ole välttämättä yhtäläistä pääsyä median pariin tai mahdollisuutta käyttää mediateknologisia laitteita. Esimerkiksi sosioekonominen tausta tai muut demografiset muuttajat voivat vaikuttaa median saavutettavuuteen mm. internetin osalta (Kupiainen 2013, 11).

1.4 Selvityksen tarkoitus ja tavoitteet

Pyrittäessä selvittämään, millaista mediakasvatukseen liittyvää tutkimusta Suomessa on kaiken kaikkiaan tehty, kohdataan käytännössä mediakasvatukseen liittyvien käsitteiden ja näkökulmien monitieteisyys ja monialaisuus. Katsausta laadittaessa pohdittiin esimerkiksi sitä, tulisiko mediakasvatustutkimukseksi määrittettävän tutkimuksen tutkimuskohteena olla sekä *media* että *kasvatus*. Voidaan kysyä, onko mediakasvatustutkimusta esimerkiksi sellainen yleisötutkimus, jossa tutkitaan yksilöiden, ryhmien tai yhteisöjen mediasuhdetta, muttei välttämättä suoranaisesti kasvun, kehityksen tai kasvatuksen näkökulmasta. Vastaavasti voidaan pohtia (media)teknologian opetuskäyttöön liittyvän tutkimuksen ja mediakasvatuksen tutkimuksen suhdetta (mm. Kupiainen, Sintonen & Suoranta 2007, 6–7.)

Mediakasvatuksen monialaisuus kytkee yhteen eri alojen tutkijoita erilaisten mediakulttuuristen, medioiden, kasvatuksen, kasvun ja opetuksen liittyvien ilmiöiden tarkastelussa. Monitieteisyyden toinen puoli on kuitenkin käsitteiden ja teorian hajanaisuus sekä tutkimusalueen kotipaikattomuus, jotka vaikuttavat edelleen mediakasvatuksen tutkimuksen ja oppialan kehitykseen, profilointiin ja asemaan opetuksessa sekä yleisesti mediakasvatuksen tarkoituksen ja tavoitteiden tunnettuuteen. (Kupiainen, Sintonen & Suoranta 2007; Kotilainen & Sintonen 2005.) Alaa tuntemattomalle erilaiset määrittelyt, jäsenyykset, koulukunnat tai heimot voivat aiheuttaa hämmennystä. Käsitteelliset epäselvyydet voivat haitata niin ikään myös kentän toimijoita ja kolmatta sektoria, jotka ovat perinteisesti olleet aktiivisimpia tahoja mediakasvatusta toteuttavista tahoista Suomessa.

Tässä raportissa kuvatus selvityksen tarkoituksena on osaltaan hahmottaa mediakasvatustutkimuksen kenttää sekä herättää keskustelua mediakasvatuksen

liittyvän tutkimuksen mahdollisista jäsenyksistä. Selvitys luo yleiskatsauksen mediakasvatuksen monitieteiseen tutkimukseen, eli mitä, missä, kuinka paljon ja miten mediakasvatusta ja siihen liittyviä asioita ja ilmiöitä Suomessa tutkitaan:

1. Missä yliopistoissa, millä koulutusaloilla ja kuinka paljon mediakasvatukseen liittyviä opinnäytetöitä tehdään?
2. Mitä tutkimusartikkeleissa ja opinnäytetöissä on tutkittu, ja millaisia menetelmiä käytetty?
3. Miten julkaisut sijoittuvat mediakasvatustutkimuksen kentällä?

Oppialan käsitteiden ja määritelmien hajanaisuuden vuoksi pyrittiin aineistoa kootessa ottamaan mukaan mahdollisimman laaja kirjo mediakasvatukseen liittyviä tutkimuksia, joista sitten valituin kriteerein rajattiin analysoitavaksi mediakasvatuksen kannalta keskeisiä aiheita käsittelevä tutkimusten joukko. Selvitystä tehtäessä oltiin tietoisia siitä, ettei aineisto kata kaikkea mahdollista mediakasvatukseen liittyvää tutkimusta. Mediakasvatukseen liittyvää tutkimusta voidaan määritellä ja rajata myös toisella tapaa, ja siten tässä selvityksessä tehdyt mediakasvatukseen liittyvät rajaukset koskevat vain tämän kirjallisuuskatsauksen aineistoa ja sen käsittelyä.

2 Aineiston ja analyysin kuvaus

2.1 Aineistonkeruu

Aineisto mediakasvatukseen liittyvien tutkimusjulkaisujen kartoitusta varten kerättiin yliopistojen ja korkeakoulujen kokoelma- ja artikkelitietokannoista. Lisäksi hyödynnettiin internetin hakukoneita. Aineistonkeruu suuntautui etupäässä sähköisesti julkaistuihin opinnäytetöihin ja tieteellisiin, vertaisarvioituihin artikkeleihin, mutta alkuvaiheessa mukaan otettiin myös itsessään mediakasvatusta käsitteleviä yksittäisteoksia, konferenssijulkaisuja, barometreja, hankeraportteja ja selvityksiä. Niiden tarkoitus ja tavoitteet ovat keskeisiä mediakasvatuksen kansallisen edistämisen kannalta. Käytännössä aineistoksi pyrittiin kokoamaan kaikki sellaiset kotimaiset teoreettiset ja empiiriset tutkimus- ja asiantuntijajulkaisut, joiden katsottiin kuuluvan mediakasvatuksen tutkimusalueeseen. Ulkomaisissa jouluaaleissa, konferenssijulkaisuissa ja erillisteoksissa julkaistut tutkimukset rajattiin aineiston ulkopuolelle, koska haluttiin tarkastella nimenomaan kotimaista mediakasvatustutkimusta.

Kirjallisuushaut tehtiin pääosin syksyn 2012 aikana. Lisäksi tehtiin täydentävä haku tammikuussa 2013 vuoden 2012 lopussa julkaistuista tutkimuksista. Ehtona oli, että vähintään julkaisun tiivistelmän tuli olla saatavilla verkossa. Poikkeuksena olivat kuitenkin väitöskirjat, koska ylimpänä akateemisena opinnäytteenä niillä todettiin olevan keskeinen merkitys tutkimusalueella. Toisaalta väitöskirjoja on verrattain vähän ja ne voitiin hankkia helposti yliopistojen kautta painettuna versiona. Haut rajattiin artikkelien, pro gradujen, ammattikorkeakoulujen ylempien opinnäytetöiden, erillisteosten, monografioiden, selvitysten ja raporttien osalta vuonna 2007 ja sen jälkeen ilmestyneisiin julkaisuihin. Väitöskirjat otettiin lukuun vuodesta 2000 saakka. Artikkelien tuli olla vertaisarvioituja ja julkaistu kotimaisissa tieteellisissä lehdissä (mm. *Kasvatus*, *Aikuiskasvatus* ja *Lähikuva*) tai kokoomateoksissa. Artikkeleita, jotka sisältyvät väitöskirjaan, ei tarkasteltu erikseen.

Julkaisuja haettiin asiasanoilla *digikulttuuri(t)*, *lapset ja media*, *mediakasvatus*, *mediakompetenssi*, *mediakriittisyys*, *mediakulttuuri*, *medialukutaito*, *mediapedagogiikka*, *mediasuhde*, *mediataito*, *mediataidot*, *mediavanhemmuus*, *nuoret ja media*, *opetusteknologia*, *tieto- ja viestintäteknikka*, *tieto- ja viestintäteknikan opetus*, *verkko-opetus*, *verkko-opetusympäristö*, *verkko-oppiminen*, *verkkopedagogiikka*, *viestintäkasvatus*, *virtuaalianthropologia* ja *virtuaaliyhteisö*. Hakusanoihin sisällytettiin erikseen lapset ja nuoret, koska selvityksessä haluttiin kartoittaa lisäksi erityisesti alaikäisiä koskevaa tutkimusta ja koska Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen MEKU:n pääasiallinen mediakasvatustehtävä painottuu lapsiin ja nuoriin.

2.2 Julkaisujen saplunointi ja analyysi

Analyysiä varten julkaisut *saplunointiin* eli jokaisesta julkaisusta kerättiin perustiedot tutkimuksesta: käytetystä aineistosta, tutkimusmenetelmistä, tutkimuskohteesta ja päätuloksista (ks. liite 1). Saplunointi-vaiheessa julkaisu voitiin vielä jättää pois varsinaisesta analyysistä, mikäli osoittautui, ettei se täyttänyt kriteerejä, joiden mukaan mediakasvatustutkimusta rajattiin tässä selvityksessä.

Mediakasvatustutkimus pyrittiin määrittelemään laajasti monitieteisenä tutkimusalueena, joka kattaa niin kasvatus- ja yhteiskuntatieteellisten, humanististen kuin taidealojenkin lähtökohdista tehtyä mediakasvatukseen liittyvää tutkimusta. Aineiston valitsemisen ja rajaamisen tukena käytettiin seuraavia kriteereitä, joista tutkimusjulkaisun tuli täyttää vähintään yksi:

- formaalia tai informaalia opetusta, opiskelua, oppimista tai kasvatusta mediasta median avulla tutkiva
- mediaan ja mediakasvatukseen liittyviä opetussuunnitelmia tutkiva
- opettajuutta/kasvattajuutta suhteessa mediaan tutkiva
- tieto- ja viestintätekniiikan opetuskäyttöä tutkiva
- yksilön, ryhmän tai yhteisön medialukutaitojen oppimista ja kehittymistä tutkiva
- yksilön, ryhmän tai yhteisön mediasuhdetta kasvatuksellisesta näkökulmasta tutkiva
- median vaikutuksia kasvatuksellisista tai kasvun näkökulmista tutkiva
- mediaesityksiä ja sisältöjä kasvatuksellisista tai kasvun näkökulmista tutkiva
- mediakulttuuria kasvatuksellisista tai kasvun näkökulmista tutkiva.

Analyysin ulkopuolelle rajattiin tieto- ja viestintätekniiikan opetuskäytön (TVT) osalta tutkimukset, joiden aiheena oli esimerkiksi koulun yleisen teknologisen infrastruktuurin kehittäminen, jonkin teknologian testaaminen (esim. käyttäjäkokeusten tutkimus) tai pelisuunnittelu, vaikka esimerkiksi pelisuunnittelun tarpeellisuutena olisi sinänsä kehittää oppimista tukeva peli. Näihin aiheisiin kohdistuvat tutkimukset nähtiin siinä määrin teknologiapainotteisina, että ne jätettiin pois aineistosta. Työelämään tai työhön ja tieto- ja viestintätekniiikan käyttöön liittyvät tutkimukset rajattiin niin ikään MEKU:n perustetehtävän nojalla aineistosta, vaikka esimerkiksi täydennyskoulutuksessa tutkimus voi keskittyä tieto- ja viestintätekniiikan opetus-käyttöön.

Edellä kuvatuista kriteereistä ja rajauksista huolimatta tutkimusaiheiden määrittäminen mediakasvatuksen näkökulmasta osoittautui hankalaksi. Median, kasvatuksen ja kasvun, opetuksen ja oppimisen, mediasisällön analyysin ja mediakulttuurin rajapinnoilla liikkuvaa ja siihen eri tavoin linkittyvää tutkimusta tehdään paljon. Mediakasvatuksen tutkimusalueen hahmottamiseksi rajauksia ja valintoja oli siis tehtävä. Vaikka selvityksen tarkoituksena ei ollutkaan pyrkiä kanonisoimaan mediakasvatustutkimusta, sen avulla pyrittiin tekemään yhdenlainen jäsenyys monitieteiseen tutkimuskenttään ja toimialaan. Myös muunlaiset rajaukset ja lähestymistavat voivat olla perusteltuja.

Aineisto analysoitiin SPSS-ohjelman avulla sekä laadullisesti sisällönanalyysin (Tuomi & Sarajarvi 2003) keinoin.

3 Tulokset: Mediakasvatukseen liittyvä tutkimus Suomessa

3.1 Tutkimusjulkaisujen määrä selvityksen aineiston perusteella

Kirjallisuushakujen perusteella yliopistojen ja korkeakoulujen kirjastotietokannoista löytyi yhteensä 52 vuosien 2000–2012 aikana julkaistua väitöskirjaa, kolme vuosina 2007–2012 ilmestynyttä sähköistä lisensiaatintutkimusta, kolme ylempään ammattikorkeakoulututkimuksen (jatkossa yamk) opinnäytetyötä sekä 80 vuosina 2007–2012 julkaistua sähköistä pro gradu -tutkielmaa (Taulukko 1). Opinnäytetöistä, väitöskirjoja lukuun ottamatta, mukaan otettiin siis vain sellaiset työt, joista oli verkossa saatavilla joko työn tiivistelmä tai koko työ. Mediakasvatukseen liittyviä, kotimaisia tieteellisissä lehdissä ja kokoomateoksissa julkaistuja vertaisarvioituja artikkeleita löytyi kirjallisuuskatsauksessa yhteensä 18.

Artikkelit	18	
Väitöskirjat	52	
Lisensiaatintyöt	3	
Pro gradu -tutkielmat	80	
Yamk-työt	3	
Yhteensä	156	

Taulukko 1. Selvityksen aineisto: julkaisumäärät tutkimusluokittain.

Osaltaan väitöskirjojen suhteellisen suureen määrään vaikuttaa se, että mukaan otettiin myös painetut väitöstutkimukset sähköisesti julkaistujen töiden lisäksi. Väitöskirjoja haettiin myös pidemmältä aikaväliltä, vuosilta 2000–2012, kun pro gradujen haku rajattiin vuosien 2007–2012 välillä julkaistuihin tutkielmiin. Ammattikorkeakoulussa suoritettuja ylempiä opinnäytetöitä (yamk) ja lisensiaatintöitä kirjallisuushauissa löytyi vain kolme kumpaakin, mikä johtunee siitä, että yamk- ja lisensiaatintutkintoja suoritetaan verrattain vähän. Etenkin lisensiaatintutkintojen vähyyteen vaikuttanee mahdollisuus jatkaa suoraan maisterin tutkinnosta tohtorin tutkintoon ja pro gradusta väitöskirjaan.

3.1.1 Opinnäytetöiden julkaisumäärät yliopistoittain

Määrällisesti mediakasvatukseen liittyviä opinnäytteitä on tämän katsauksen perusteella tehty eniten Tampereen yliopistossa, yhteensä 40 opinnäytetyötä, toiseksi Jyväskylän yliopistossa, 29 opinnäytetyötä, ja kolmanneksi Lapin yliopistossa, 26 opinnäytetyötä. Helsingin yliopistossa opinnäytetöitä on tehty neljänneksi eniten, 17 yhteensä. Tampereen yliopistossa tehdyistä, mediakasvatukseen liittyvistä opinnäytteistä 12 on väitöskirjoja, yksi lisensiaatintyö ja 27 pro graduja. Jyväskylässä väitöskirjoja on tämän katsauksen perusteella tehty kahdeksan kappaletta, lisensiaatintöitä yksi ja pro gradu -tutkielmia toiseksi eniten, 20 kappaletta. Kokonaismäärän suhteen kolmatta sijaa pitävästä Lapin yliopistosta on julkaistu kirjallisuushakujen perusteella toiseksi eniten mediakasvatukseen liittyviä väitöskirjoja, yhdeksän kappaletta.

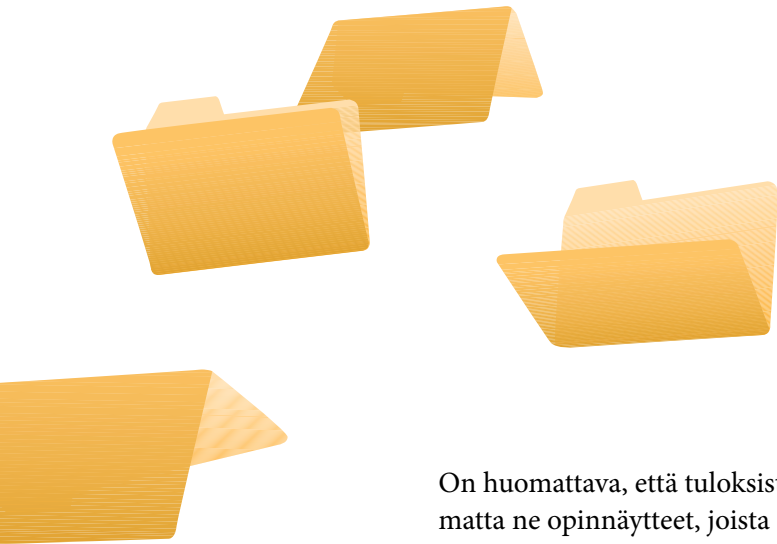
Mediakasvatukseen liittyviä pro gradu -tutkielmia löytyi Lapista tietokantojen perusteella 17. Helsingin yliopistossa opinnäytetöistä eniten on julkaistu väitöskirjoja, yhteensä yhdeksän kappaletta. Pro graduja Helsingissä on tehty puolestaan seitsemän ja lisensiaatintöitä yksi. Mediakasvatukseen liittyviä opinnäytteitä on tehty myös Turun yliopistossa, kirjallisuushakujen mukaan yhteensä kahdeksan, neljä väitöskirjaa ja neljä pro gradu -tutkielmaa. Muissa kotimaisissa yliopistoissa mediakasvatukseen liittyviä opinnäytteitä löytyi muutamia, mm. Oulun yliopistossa kolme ja Itä-Suomen yliopistossa kaksi alaan liittyvää väitöskirjaa.

Lukumäärä

OPINNÄYTTEET

	Pro gradut 2007–2012	Lisensiaatintyöt 2007–2012	Yamk-työt 2007–2012	Väitöskirjat 2000–2012	Yhteensä
Tampereen yliopisto	27	1	0	12	40
Jyväskylän yliopisto	20	1	0	8	29
Lapin yliopisto	17	0	0	9	26
Helsingin yliopisto	7	1	0	9	17
Turun yliopisto	4	0	0	4	8
Aalto-yliopisto	1	0	0	0	1
Vaasan yliopisto	3	0	0	1	4
Oulun yliopisto	0	0	0	3	3
Sibelius-Akatemia	0	0	0	1	1
Itä-Suomen yliopisto	1	0	0	2	3
Taideteollinen korkeakoulu	0	0	0	1	1
Hämeen ammattikorkeakoulu	0	0	2	0	2
Metropolia ammattikorkeakoulu	0	0	1	0	1
Joensuun yliopisto	0	0	0	2	2
Yhteensä	80	3	3	52	138

Taulukko 2. Mediakasvatukseen liittyvät pro gradu-, lisensiaatin- ja ylemmät amk-työt (2007–2012) sekä väitöskirjat (2000–2012) yliopistoittain ja korkeakouluittain.

On huomattava, että tuloksista ja taulukoista puuttuvat väitöskirjoja lukuun ottamatta ne opinnäytteet, joista ei ollut saatavilla sähköistä tiivistelmää. Tässä selvityksessä kaikkia vain painettuna julkaistuja pro gradu -tutkielmia ei resurssisyistä voitu käydä läpi. Lisäksi kirjallisuushakuja tehtäessä huomattiin, että joidenkin yliopistojen opinnäytetietokannat ovat puutteellisia tai töitä löytyy vaihtelevasti eri hakukoneiden kautta. Opinnäytteitä koskevat yliopistojen julkaisukäytännöt näyttäisivätkin olevan erilaisia, mikä voi vaikuttaa töiden löytymiseen ja jopa hankaloittaa sitä. Onkin todennäköistä, että ainakin muutamia mediakasvatukseen liittyviä opinnäytteitä jäi näistä syistä kerätyn aineiston ulkopuolelle eivätkä lukumäärät siten vastaa täysin todellista tilannetta.

3.1.2 Opinnäytetöiden julkaisumäärät koulutusaloittain

Yliopistoissa ja korkeakouluissa tehdyt mediakasvatukseen liittyvät opinnäytetyöt jaoteltiin myös valtioneuvoston antamien asetusten (794/2004, 352/2003) mukaisesti koulutusaloihin oppiaineen ja tiedekunnan tai yksikön mukaisesti (Taulukko 3). Väitöskirjojen kohdalla otettiin huomioon myös mahdollinen julkaisusarja. Koulutusalat eivät kuitenkaan ole tutkimuksen kannalta ehdottomat, vaan jotkin töistä voitaisiin sisältönsä puolesta paikantaa myös jollekin toiselle alalle (ks. esim. Suoranta 2012, 18).

Jaottelun perusteella mediakasvatukseen liittyviä opinnäytetöitä on tehty ainakin 12 eri koulutusosalalla. Monialaisuudesta huolimatta opinnäytteitä tehdään kuitenkin tämän selvityksen mukaan pääsääntöisesti kasvatustieteen koulutusosalalla, jossa niitä on tehty yhteensä 87 kappaletta. Seuraavaksi eniten opinnäytteitä on tehty humanistisella (13), luonnontieteellisellä (13) sekä yhteiskuntatieteellisellä (13) koulutusosalalla. Yksittäisiä, mediakasvatukseen liittyviä opinnäytteitä on laadittu myös taideteollisen (3), psykologian (2), terveystieteiden (2), teknistieteellisen (1) ja musiikin (1) koulutusosalalla.

Tarkasteltaessa vielä tarkemmin opinnäytetöiden taustalla olevia koulutusohjelmia, nähdään, että kasvatustieteiden alalla tehdyt opinnäytteet on tehty aikuiskasvatuksen, kasvatustieteen, käsityötieteen, mediakasvatuksen ja varhaiskasvatuksen koulutusohjelmissa. Humanistisella koulutusosalalla opinnäytetöitä on puolestaan tehty ainakin digitaalisen kulttuurin, mediatutkimuksen, taidekasvatuksen ja viestintätieteiden koulutusohjelmissa. Luonnontieteellisellä koulutusosalalla opinnäytteet paikantuvat informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median, kemian, matematiikan, ohjelmistotekniikan, tietojenkäsittelytieteiden, tietotekniikan ja vuorovaikutteisen teknologian koulutusohjelmiin. Yhteiskuntatieteellisellä koulutusosalalla tehdyt opinnäytteet taas ovat valmistuneet maantieteen, tiedotusopin, sosiaalipolitiikan, sosiaalityön ja sosiologian koulutusohjelmissa.

Lukumäärä

OPINNÄYTETYÖT

KOULUTUSALAT	Pro gradut 2007–2012	Lisensi- aatintyöt 2007–2012	Yamk-työt 2007–2012	Väitöskirjat 2000–2012	Yhteensä
Kasvatustieteellinen	53	1	0	33	87
Humanistinen	7	1	0	5	13
Luonnontieteellinen	8	0	0	5	13
Yhteiskuntatieteellinen	8	1	0	4	13
Taideteollinen	2	0	0	1	3
Psykologia	0	0	0	2	2
Terveystiede	2	0	0	0	2
Teknistieteellinen	0	0	0	1	1
Musiikki	0	0	0	1	1
Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen	0	0	1	0	1
Tekniikan ja liikenteen ala	0	0	1	0	1
Luonnonvara- ja ympäristöala	0	0	1	0	1
Yhteensä	80	3	3	52	138

Taulukko 3. Mediakasvatukseen liittyvät pro gradu-, lisensiaatin ja ylempät amk-työt (2007–2012) sekä väitöskirjat (2000–2012) koulutusaloittain.

Ammattikorkeakouluissa tehtyjä, mediakasvatukseen liittyviä ylempiä opinnäytteitä löytyi tietokannoista vain kolme, ja ne on tehty sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen, tekniikan ja liikenteen alan sekä luonnonvara- ja ympäristöalan koulutusaloilta.

Tässä selvityksessä alemmat opinnäytteet eli kandidaatin tutkielmat ja alemmat opinnäytetyöt rajattiin aineiston ulkopuolelle, mutta aineistonkeruuvaiheessa tehdyn pikaisen selvityksen perusteella näytti siltä, että etenkin ammattikorkeakouluissa tehdään verrattain paljon mediakasvatukseen liittyviä alemman korkeakoulututkinnon opinnäytteitä. Julkaisujen jakautuminen yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kesken näyttäisi siis alemmat opinnäytteet mukaan luettuna hieman toisenlaiselta.

3.2 Millaista mediakasvatukseen liittyvää tutkimusta Suomessa tehdään?

3.2.1 Tutkimuskohteet

Selvityksen päätavoitteena oli vastata kysymykseen, millaista mediakasvatustutkimusta Suomessa tehdään. Vastauksen saamiseksi selvitettiin, millaisiin tutkimusteemoihin mediakasvatuksen tutkimusalue näyttäisi kerätyn aineiston perusteella jakautuvan sekä mitä menetelmiä tehdyissä tutkimuksissa on pääosin käytetty.

Aineisto analysoitiin sisällönanalyysin keinoin luokittelemalla ja teemoittelemalla sekä lopuksi kvantifioimalla teemoitellut julkaisut (Tuomi & Sarajärvi 2003, 95, 110–119).

Käytännössä selvitystä varten kerätyt julkaisut (N=156) luokiteltiin tutkimuskohteensa perusteella temaattisiin kategorioihin, joiden avulla pyrittiin muodostamaan käsitys tutkituimmista aiheista, tyypillisistä tutkimuskohteista sekä käytetyimmistä menetelmällisistä lähestymistavoista. Aluksi julkaisuista kerättiin tiedot niiden pääasiallisista tutkimusaiheista ja -kohteista. Tämän jälkeen tietoja verrattiin toisiinsa etsimällä niistä yhdistäviä seikkoja, joiden perusteella julkaisut voitiin edelleen jakaa temaattisiin kategorioihin (Tuomi & Sarajärvi 2003, 95–96). Julkaisuisten tutkimusaiheet olivat yleisesti ottaen kirjavia. Tietyt tutkimuskohteet ja teemat toistuivat kuitenkin selvästi ja olivat tuttuja aiemmista mediakasvatustutkimuksen jäsennyksistä (mm. Kotilainen & Suoranta 2005; Vesterinen ym. 2006).

Selkeimmin oman kategoriansa aineistosta muodostivat tutkimukset, joiden tutkimuksen tai tarkastelun kohteena oli *itsessään* mediakasvatus, mediakasvatajuus tai mediataidot (Taulukko 4.). Tutkimusten aiheena mediakasvatusta tarkasteltiin mm. osana esi- ja alkuopetusta, perusopetusta ja opettajankoulutusta tai käytännönläheisemmin esimerkiksi sanomalehtiopetuksessa. Osassa tutkimuksista tarkasteltiin mediakasvatusta tai medialukutaitoa sinänsä, mm. mediakasvatuksen etiikkaa ja medialukutaidon käsitteellisiä rajoituksia. (Tutkimusten aiheita on lueteltu tarkemmin kappaleessa 3.2.4). Aiheesta riippumatta tutkimuksissa tarkasteltiin asioita ja ilmiöitä mediakasvatuksen liittyvien käsitteiden kautta ja viitattiin aiempaan alaa käsittelevään kirjallisuuteen. Toisin sanoen tutkimuksen tekijät paikansivat itse tutkimuksensa suhteessa mediakasvatukseen ja mediakasvatuksen tutkimusalueeseen.

Toiseksi oman kategoriansa muodostivat tutkimukset, joiden pääasiallisina tutkimuskohteina olivat mediakulttuuriin liittyvät ilmiöt ja asiat, media itsessään ja osana ihmisten elämää (Taulukko 4.). Julkaisut teemoiteltiin edelleen tutkimuksiin, joissa tarkasteltiin erityisesti mediasuhteita, median vaikutuksia, tiettyjen medioita tai laajemmin mediakulttuuria tai tietoyhteiskunnan kehitystä. Tutkimusten aiheita olivat mm. lasten tv:n katselu, tv-ohjelmiin liittyvät pelot ja hyvinvointi, elokuvien ikäraajat sekä esimerkiksi vanhempien käsitykset mediakulttuurin kasvattavuudesta. Tutkimuksissa tai tutkielmissa analysoitiin myös mainoksia ja mainoskuvien representaatioita, radiopuhetta sekä pelejä. Tutkimuskohteena ei siis ollut *mediakasvatus* kasvatuksellisena tapahtumana tai oppialana. Mediakasvatuksen näkökulmasta tutkimukset tuottivat pikemminkin tietoa mediakasvatuksen kontekstista ja kohteista. Toisaalta tutkimuksissa tarkasteltiin mediataitoja tai median kasvattavuutta median käytön tai käyttötapojen, analyysin ja tulkinnan näkökulmasta.

Kolmannen selkeästi oman kategoriansa muodostivat tutkimukset, joiden yläteemana oli tieto- ja viestintäteknikan opetuskäyttö. Tutkimusten aiheet liittyvät useimmiten mm. verkko-opetukseen tai jonkin uuden opetusteknologian, esimerkiksi älytaulun tai mobiililaitteen, käyttöönottoon opetuksessa. Toisin kuin edellisissä kategorioissa, tieto- ja viestintäteknologian opetuskäyttöön (TVT) liittyvissä tutkimuksissa ei pääsääntöisesti viitattu mediakasvatukseen tai medialukutaitoon terminä tai käsitteenä. Tieto- ja viestintäteknikan opetuskäyttöön liittyvä tutkimus onkin vahvasti myös oma tutkimusalueensa, jonka viitekehystenä ovat usein oppimisteoriat ja oppimisen tutkimus.

TEMAATTISET KATEGORIAT / TUTKIMUSTEEMAT	
1.	mediakasvatusta itsessään tarkastelevat julkaisut , joissa tutkitaan itsessään mediakasvatusta, mm. käytännön mediakasvattamista, mediakasvattajuutta tai medialukutaitoja
2.	yksilöiden, ryhmien tai yhteisöjen mediasuhteita tarkastelevat julkaisut , joissa tutkitaan median käyttöä arjessa ja käyttäjän medialle antamia merkityksiä kasvun, kasvatuksen tai opetuksen näkökulmista
3.	mediasisältöjä kasvatuksellisista näkökulmista tarkastelevat julkaisut , johon liittyy mm. mediaesitysten analyysiin ja medialukutaitoihin kytkeytyviä näkökulmia
4.	median vaikutuksia kasvatuksellisista näkökulmista tarkastelevat julkaisut , johon liittyy mm. mediavaltaan ja medialta suojeluun kytkeytyviä näkökulmia
5.	laajempiin mediakasvatuksellisiin tutkimusnäkökulmiin mm. tietoyhteiskuntaan ja aktiiviseen kansalaisuuteen ja mediakulttuurin kasvattavuuteen liittyvät julkaisut
6.	tieto- ja viestintätekniiikan opetuskäyttöä (TVT) tarkastelevat julkaisut , jotka liittyvät mm. uuden opetusteknologian käyttöönottoon ja mahdollisuuksiin tukea oppimista koulussa

Taulukko 4. Mediakasvatukseen liittyvissä julkaisuissa käsitellyt aiheita.

Julkaisujen teemoitteluun tutkimuskohteen perusteella vaikuttivat koko selvitysohjelmaa luonnehtivat erilaiset käsitykset mediakasvatuksesta, mediakasvatustutkimuksen ja median määrittämisestä, minkä vuoksi mediakasvatuksen tutkimusalueeseen kuuluva tutkimus voidaan määrittää eri tavoin. Yhdeksi keskeisimmistä kysymyksistä jo aineistonvalinnan vaiheessa nousi se, puhutaanko yleensä *mediakasvatukseen liittyvästä* tutkimuksesta, joka kattaa erilaiset mediakasvatuksen määrittämiset, vai *mediakasvatuksen* tutkimuksesta, jonka tutkimuskohteena on *itsessään* mediakasvatusta, *an sich*. Selvitystä tehtäessä pohdittiin etenkin sitä, miten tieto- ja viestintätekniiikan opetuskäyttöön (TVT) liittyvän tutkimuksen suhde mediakasvatukseen tutkimukseen pitäisi käsittää, kun tieto- ja viestintätekniiikan opetuskäyttöä ei näytetä juurikaan tutkittavan mediakasvatukseen liittyvien käsitteiden kautta. TVT-tutkimus ei myöskään tule esiin tietokannoissa mediakasvatukseen liittyvillä termeillä. Tieto- ja viestintätekniiikan opetuskäyttöön liittyvää tutkimusta on tehty Suomessa paljon suhteessa mediakasvatukseen ja TVT-tutkimus voidaan nähdä myös omana kasvatustieteisiin perustuvana tutkimusalueenaan. Tässä selvityksessä TVT-tutkimus laskettiin kuitenkin osaksi mediakasvatukseen liittyvää tutkimusta. Kannattaa kuitenkin huomata, että se on edustettuna selvityksessä käytetyssä aineistossa vain niiltä osin kuin kirjallisuushaussa käytetyt hakusanat toivat esiin TVT-julkaisuja.

TVT-tutkimuksen lisäksi sama kysymys – tutkimuksen suhde mediakasvatukseen tutkimukseen – koskee myös niin sanottua mediakulttuurista mediakasvatukseen liittyvää tutkimusta, jossa tutkimuskohteena ovat mediakulttuuriset ilmiöt ja asiat, esimerkiksi median käyttö, median vaikutukset, mediaesitykset tai -tekstit. Tutkimusten tavoitteena voi olla esimerkiksi median ja mediaesitysten vaikutusmekanismien purkaminen tai yleisön käsitysten tai kokemusten selvittäminen mediasta. Tällaisissa, usein viestintä- tai yhteiskuntatieteellisissä mediatutkimuksissa ei

välttämättä tarkastella itsessään mediakasvatusta. Toisaalta tutkimusten tavoitteena voi olla esimerkiksi median vaikutusmekanismien tarkastelu ja purkaminen, jossa on tavallaan mediakasvatuksen näkökulmasta kyse *mediataitojen* käyttämisestä ja vahvistamisesta. Tässä selvityksessä myös nämä mm. mediakulttuurin, mediasosiologian tai mediapsykologian näkökulmista asioita ja ilmiöitä tarkastelevat tutkimukset laskettiin osaksi mediakasvatustutkimusta.

3.2.2 Julkaisumäärät teemoittain ja yliopistoittain

Kun julkaisut eriteltiin teemoittain (Taulukko 5), huomattiin, että mediakasvatusta itsessään tutkittiin 23,7 % kaikista tämän raportin mediakasvatukseen liittyvistä julkaisuista. Lähes puolet näistä tutkimuksista oli pro graduja ja noin yksi neljäsosa molempia, väitöskirjoja ja artikkeleja. Joukkoon lukeutuu niin teknologisen, kulttuurintutkimuksen, suojelun kuin kriittisenkin heimon tutkimuksia (Kotilainen & Suoranta 2005). Suurin osa tutkimuksista käsitteli mediakasvatusta perusopetuksen yhteydessä.

Julkaisut, joiden tutkimuskohteena oli median käyttö, median vaikutukset ja mediasuhde ja joissa analysoitiin jotain mediateknologiaa ja -sisältöä tai joissa mediaa tarkasteltiin laajemmin mediakulttuurin tai tietoyhteiskunnan näkökulmasta, oli yhteensä reilu kolmasosa kaikista analyysiin mukaan otetuista tutkimuksista. Mediasuhdetta tutkittiin useimmin pro graduissa, yhteensä 9,6 % kaikista töistä, kun taas median vaikutuksia (5,1 %) ja laajemmin mediakulttuuria (5,1 %) tarkasteltiin vain muutamissa töissä. Väitöskirjoista ja artikkeleista näihin aihealueisiin sijoittui niin ikään vain muutamia töitä. Mediasisällöt olivat julkaisujen erittelyn perusteella pääasiallisena tutkimuskohteena 9 % kaikista töistä.

Lähes puolet tutkimuksista (47,4 %) oli mediakasvatustutkimusta, jossa näkökulmana oli tieto- ja viestintäteknikan opetuskäyttö (TVT) tai opetusteknologia. Tässä kategoriassa väitöskirjojen ja pro gradujen osuus jakautui tasaisemmin, molempien osuus oli noin kaksi viidesosaa, kun taas artikkelien osuus jäi yhteen viidesosaan. Yleensä mediakasvatukseen liittyviä artikkeleja on julkaistu varsin vähän lukuun ottamatta ulkomaisissa joulaleissa ja muissa teoksissa julkaistuja TVT-tutkimuksia, jotka rajattiin tässä selvityksessä aineiston ulkopuolelle.

Lukumäärä

LUOKKA

JULKAISU	Media- kasvatus	Media- kulttuuri	Media- suhde	Media- vaikutus	Media- sisällöt	TVT	Yhteensä
Artikkelit	11	2	0	1	1	3	18
Väitöskirjat	9	1	2	2	1	37	52
Lisensiaatintyöt	1	0	1	1	0	0	3
Pro gradut	16	5	12	4	12	31	80
Yamk-työt	0	0	0	0	0	3	3
Yhteensä	37	8	15	8	14	74	156
%	23,7	5,1	9,6	5,1	9,0	47,4	100

Taulukko 5. Julkaisumäärät teemoittain.

Julkaisuja kvantifioitaessa tulee ottaa huomioon tutkimusten todellinen moniteisyys ja ”-heimolaisuus”. Tässä tapauksessa kukin julkaisu sijoitettiin vain yhteen temaattiseen kategoriaan pääasiallisen tutkimuskohteensa perusteella, koska haluttiin julkaisujen kokonaismäärään verrattavia lukuja. Joidenkin tutkimusten kohdalla sijoittaminen tietyn teeman alle ei kuitenkaan ollut yksiselitteistä, vaan tutkimuskohteen perusteella julkaisun olisi voinut joissain tapauksissa sijoittaa myös jonkin toisen teeman alle. Tämän vuoksi julkaisujen kvantifioiminen teemoittain on suuntaa-antava.

Jos eritellään julkaisuja yliopistojen ja korkeakoulujen mukaan, näyttäisi siltä, että eniten itsessään mediakasvatusta tarkastelevia opinnäytteitä on tehty Tampereen yliopistossa, toiseksi eniten Jyväskylässä ja kolmanneksi Lapissa (Taulukko 6). Lapin yliopisto on ainoa kotimaisista yliopistoista, jossa kirjallisuuskatsauksen aikarajauksen aikaan 2000–2012 ollut mahdollista opiskella mediakasvatusta pääaineena. Itsessään mediakasvatusta tarkasteltiin Lapissa valmistuneissa opinnäytteissä vain kahdessa, ja opinnäytteiden aiheet painottuivat pääosin tieto- ja viestintätekniikan opetuskäyttöön. Tähän aihepiiriin liittyvät tutkimukset jakautuivat melko tasaisesti neljän eniten alan opinnäytteitä tuottaneiden yliopistojen kesken, keskimäärin 13 työtä per yliopisto.

Lukumäärä

TUTKIMUSTEEMAT							
KORKEAKOULUT	Media- kasvatus	Media- kulttuuri	Media- suhde	Media- vaikutus	Media- sisällöt	TVT	Yhteensä
Tampereen yliopisto	13	3	4	2	5	13	40
Jyväskylän yliopisto	5	0	5	3	4	12	29
Lapin yliopisto	2	2	4	0	3	15	26
Helsingin yliopisto	1	0	2	0	1	13	17
Turun yliopisto	3	1	0	1	0	3	8
Aalto-yliopisto	0	0	0	0	0	1	1
Vaasan yliopisto	1	0	0	1	0	2	4
Oulun yliopisto	0	0	0	0	0	3	3
Sibelius-Akatemia	1	0	0	0	0	0	1
Itä-Suomen yliopisto	0	0	0	0	0	3	3
Taideteollinen korkeakoulu	0	0	0	0	0	1	1
Hämeen ammattikorkeakoulu	0	0	0	0	0	2	2
Metropolia ammattikorkeakoulu	0	0	0	0	0	1	1
Joensuun yliopisto	0	0	0	0	0	2	2
Yhteensä	26	6	15	7	13	71	138

Taulukko 6. Korkeakoulujen opinnäytetyöt tutkimusteemoittain.

3.2.3 Käytetyt tutkimusmenetelmät

Selvityksen tavoitteena oli myös kartoittaa mediakasvatustutkimuksissa käytettyjä menetelmiä. Menetelmiä kartoitettiin opinnäytteiden osalta. Lähtökohdaksi päädyttiin ottamaan yleinen jako laadulliseen ja/tai määrälliseen tai teoreettiseen tutkimukseen. Laadulliseksi tai määrälliseksi tutkimus määriteltiin pääasiällisen aineiston perusteella. Laadullisiksi aineistoiksi käsitettiin teksti-, kuva- ja videoaineistot (mukaan luettuna tv-ohjelmat tai elokuvat). Tekstiaineistoja ovat muun muassa litteroidut haastatteluaineistot, dokumentit, kuten opetussuunnitelmat ja havainnointimuistiinpanot. Määrällisiksi tutkimuksiksi laskettiin puolestaan tutkimukset, joissa data oli kerätty ainoastaan lomakekyselyin ja analysoitu määrällisin menetelmin. Määrällisiä ja laadullisia aineistoja yhdistävät monimetodiset eli *mixed method* -tutkimukset käsittivät esimerkiksi lomakeaineistoon ja haastatteluaineistoon perustuvia tutkimuksia. Tässä tapauksessa pelkästään laadullisiin aineistoihin perustuvia tutkimuksia ei kuitenkaan sijoitettu mixed method -luokkaan.

Sapluunoihin perustuvien tulosten mukaan mediakasvatustutkimusta on tehty pääosin laadullisin menetelmin tai yhdistämällä laadullisia ja määrällisiä menetelmiä (Taulukko 7). Kaiken kaikkiaan mixed method -tutkimuksia oli paljon, etenkin väitöskirjoista suurimmassa osassa hyödynnettiin sekä laadullisia että määrällisiä aineistoja. Tosin on huomattava, että artikkeliväitöskirjat, joihin voi kuulua useita erillisiä osatutkimuksia, olivat yleensä monimetodisia.

Ainoat teoreettiset työt olivat niin ikään väitöskirjoja. Pro gradu -tutkielmista suurin osa oli laadullisia, mutta mukaan mahtui myös määrälliseen aineistoon perustuvia töitä, joita taas väitöskirjoissa oli graduihin nähden puolet vähemmän. Kaikki kolme lisensiaatintyötä olivat laadullisia, ja ammattikorkeakouluissa tehdyt ylemmän tutkinnon opinnäytetyöt olivat aineistonsa puolesta määrällisiä.

Lukumäärä					
TUTKIMUSMENETelmä					
OPINNÄYTETYÖ	kvalitatiivinen	kvantitatiivinen	mixed method	teoreettinen	Yhteensä
Väitöskirja	12	6	32	2	52
Lisensiaatintyö	3	0	0	0	3
Pro gradu	51	15	14	0	80
YAMK	0	3	0	0	3
Yhteensä	66	24	46	2	138

Taulukko 7. Mediakasvatukseen liittyvissä opinnäytetöissä käytetyt menetelmät.

Tutkimusten informantteina eli tutkittavina ovat selvitykseen valituissa tutkimuksissa toimineet alle kouluikäiset lapset (alle 7-vuotiaat), perusasteen ala- ja yläkoulujen oppilaat (7-15-vuotiaat), lukiolaiset tai ammattikoululaiset nuoret (15-18-vuotiaat), korkeakouluopiskelijat (yli 18-vuotiaat) sekä opettajat ja vanhemmat. Tarkastelun kohteina olivat korkeakouluopiskelijoiden käsitykset ja kokemukset opetuksesta, opiskelusta ja oppimisesta. Selvityksen perusteella mediakasvatusta tai medialukutaitoja ei juurikaan tutkittu nuorten tai aikuisten näkökulmasta. Aikuisten näkökulmaa mediakasvatukseen on tarkasteltu lähinnä opettajan tai vanhemman roolista käsin. Yhdessä artikkelissa ja yhdessä pro gradussa käsiteltiin mediakasvatusta ja ikääntyneitä (yli 65-vuotiaat), jotka ovat myös

puuttuneet yli 25-vuotiaiden aikuisten ohella mediakasvatuksen tutkimuskohde-ryhmästä. Tässä selvityksessä painotettiin kuitenkin lasten ja nuorten näkökulmaa, sillä MEKU keskittyy pääasiassa lasten ja nuorten mediakasvatustehtäviin. Jos selvitykseen olisi otettu mukaan esimerkiksi aikuiskasvatusalaan liittyvät tutkimukset, määrät voisivat olla hieman toisenlaiset.

3.2.4 Tutkimusten aiheita⁴

Artikkelit

Itsessään mediakasvatusta, medialukutaitoa tai -kasvattajuutta käsitteleviä, sähköisesti vuosina 2007–2012 julkaistuja tutkimusartikkeleja on tämän selvityksen perusteella julkaistu Suomessa verrattain vähän, ja tässä aineistossa niitä oli vain kymmenkunta. Näistä puolella otettiin kantaa mediakasvatuksen käsittemäärittelyihin, tilaan ja kehittymiseen. Artikkeleissa tarkasteltiin mm. medialukutaidon käsitteellisiä rajoituksia (Sihvonen 2009), ikääntyneiden puuttumista mediakasvatuksen kohderyhmästä (Hakkarainen ym. 2009) sekä mediakasvatuksen kehittymistä kasvatustieteellisenä tieteenalana opettajankoulutuksen yhteydessä (Kynäslahti & Tella 2010). Samoin tarkasteltiin eri mediamuotoja ja sisältöjä mm. kauhuelokuvaa ja lasten ja nuorten oman kauhukulttuurin (Kovanen 2011), taide-elokuvaa (Oravala 2009), tv-sarjojen kritiikkiä (Elfvig 2009) ja YouTubea (Rantala 2008). Näkökulmissa tulivat esiin niin formaalin kasvatuksen tavoitteet kuin mediasisältöjen analyysi ja mediakulttuurin kasvattavuus.

Mediasuhdetta, jolla tarkoitetaan tässä yksilön tai yhteisön median käyttöä ja käyttöön liitettyjä tai sille annettuja merkityksiä, tarkasteltiin artikkeleissa pienten lasten vanhempien näkökulmasta. Kaikissa artikkeleissa lasten mediasuhteen tarkastelu nivelti suojelun näkökulmaan ja median vaikutuksiin lapsiin; aiheena olivat vanhempien käsitykset mediakulttuurin kasvattavuudesta (Sintonen 2009), mediankäytön vaikutus lasten hyvinvointiin erityisesti television katselutottumusten ja ohjelmatarjonnan kautta (Paavola ym. 2011) sekä elokuvien ikäraajat ja niistä käytävä keskustelu lapsuuden mediasuhteiden näkökulmasta (Pohjola 2009). Yhdessä tutkimuksessa tarkasteltiin myös lapsia, nuoria ja mediaa kirjastokäytännöissä (Vehviläinen 2007).

Kotimaisista artikkeleista tieto- ja viestintätekniikan opetuskäyttöön liittyvää tutkimusta tehtiin vain muutamassa julkaisussa. Näissä artikkeleissa tarkasteltiin mm. virtuaalista ryhmämentorointia ja oppimista (Leppisaari, Mahlamäki-Kultanen & Vainio 2008), sosiaalisen media mahdollisuuksia tukea opetusta opettajankoulutuksessa (Niinimäki & Tenno 2009) sekä verkko-oppimisympäristössä tapahtuvan toiminnan ja oppimistulosten välisiä yhteyksiä (Nokelainen, Miittinen & Ruohotie 2009).

Väitöskirja ja lisensiaatintyöt

Vuosina 2000–2012 julkaistuista, sähköisistä ja painetuista väitöskirjoista itsessään mediakasvatusta tarkastelevia tutkimuksia on tämän selvityksen mukaan tehty yhteensä yhdeksän. Näihin yhdeksään lukeutuvat myös ne muutamit väitöskirjat, joissa mediakasvatuksen teoriaa ja käsitteitä on kehitelty eteenpäin ja määritelty laajemmin, koko oppialan opetuksen ja tutkimuksen jäsentämiseksi mm. opettajankoulutuksessa (Kotilainen 2001), asiantuntijalausuntojen perusteella (Sintonen

4 Tässä kappaleessa kaikki lähdeviitteet viittaavat selvityksen aineistona käytettyihin julkaisuihin.

2001), perusopetuksessa (Vesterinen 2011; Sintonen 2001), esi- ja alkuopetuksessa (Hautaviita 2012) sekä mediakasvatuksen etiikan näkökulmasta (Kupiainen 2005). Myös tämän selvityksen mediakasvatustutkimuksen rajaukset perustuvat osaan näistä väitöskirjoista.

Medialukutaitoa on väitöskirjoissa tutkittu ainakin alan asiantuntijoiden käsitysten (Sintonen 2001) ja *mediakielitaidon* käsitteen kautta (Suoninen 2003), perusopetuksen lukutaitojen opetussuunnitelmassa (Kauppinen 2010) sekä tieto- ja viestintätekniiikan opetuskäytön tavoitteena (Hautaviita 2012). Toki medialukutaitoa on tarkasteltu ja määritelty myös muissa mediakasvatuksen alan väitöskirjoissa, mutta se ei ole välttämättä ollut pääasiallisena tutkimuskohteena. Mediakasvatusta on väitöskirjatasolla tutkittu opettajankoulutuksen lisäksi ainakin musiikin opetuksen (Sintonen 2001), peruskoululaisten ympäristökasvatuksen (Temmes 2006) ja nuorten sanomalehtiopetuksen (Hankala 2011) yhteydessä sekä esi- ja alkuopetuksessa, 6–9-vuotiaiden lasten mediataitojen kehittymisen näkökulmasta (Hautaviita 2012). Mediakasvatusta itsessään tarkastelevia liseniaatintöitä on tehty vuosina 2007–2012 vain yksi, jossa käsitellään tutkijan omia kokemuksia mediakasvatustutkimuksesta – ”käytännöstä teoriaan ja takaisin” (Niinistö 2009).

Tämän selvitysten rajausten kautta löytyneissä väitöskirjoissa mediasuhdetta, median vaikutuksia ja mediasisältöjä tutkittiin kasvatuksellisista näkökulmista vain muutamissa töissä. Aiheena olivat mm. pienten lasten audiovisuaalisen median tulkintaprosessi ja lasten mediasuhteen tarkastelu (Koivusalo-Kuusivaara 2007), alle kouluikäisten TV-ohjelmiin liittyvät pelot ja hyvinvointi (Korhonen 2008) sekä elektroniset pelit ja riskipelaaminen (Salokoski 2005). Hieman laajemmasta, mediakulttuurisesta näkökannasta tarkasteltiin television merkityksen muotoutumista lasten arjessa (Valkonen 2012). Väitöskirjoissa erilaisia mediamuotoja ja sisältöjä käsiteltiin mm. elektronisiin peleihin (Salokoski 2005), televisioon ja tv-ohjelmiin (Korhonen 2008; Valkonen 2012) sekä yhdessä työssä radio-ohjelmaan ja mediavallan diskursseihin (Alajoutsijärvi 2009) liittyen. Liseniaatintöitä on aihealueesta tämän selvityksen mukaan valmistunut kaksi, joista kahdessa tutkittiin mediasuhdetta (Laiho 2011) ja mediavaikutuksia (Salomäenpää 2012).

Väitöskirjoissa tieto- ja viestintätekniiikan opetuskäyttöön (TVT) liittyviä tutkimuksia on noin 70 % kaikista tutkimuskatsaukseen mukaan valituista väitöskirjoista. Näistä ainakin puolessa on tutkittu verkossa tapahtuvaa opetusta, opiskelua tai oppimista, joiden lisäksi on tutkittu mm. leikkilisten oppimisympäristöjen (Kangas 2010; Hyvönen 2008), pelien ja pelaamisen (Bonnano 2008; Issakainen 2008), mobiililaitteiden (Laru 2012; Tauriainen 2000), videoiden (Hakkarainen 2007) ja simulaattorin (Salakari 2007) hyödyntämistä opetuksessa. Tutkimusten konteksteina ovat olleet perus-, ammatti- ja korkea-asteen koulut, joissa tieto- ja viestintätekniiikan opetuskäyttöä tutkittiin oppiaineittain mm. kielten (Alssen 2012; Taalas 2005; Tammelin 2004; Pollari 2010), kemian (Perna 2011; Kiviahde 2005), kuvataiteen (Issakainen 2004), maantiedon (Kankaanranta 2009), matematiikan (Nieminen 2007; Ruokamo 2000) ja musiikin (Salavuo 2005) opetuksessa sekä työssäoppimisessa (Tauriainen 2000) ja ammatillisessa koulutuksessa mm. simulaatio-opetukseen liittyen (Salakari 2007). Tutkimukset liittyivät useimmiten tieto- ja viestintätekniiikan käyttöönottoon tai sen uudenlaiseen käyttöön ja käyttöönoton edellyttämiin muutoksiin mm. opetuskäytännöissä ja opettajan pedagogisessa ajattelussa (mm. Perna 2011; Valtonen 2011; Kangas 2010; Hyvönen 2008; Naarmala 2009; Mällinen 2007; Oesch 2007; Taalas 2005). Tutkimusten aineistona on käytetty usein opettajien (Ilomäki 2008; Jäminki 2008) ja opiskelijoiden (Alssen 2012; Laru 2012; Mäkelä 2010; Lahtinen 2007; Vainionpää 2006; Eskelinen 2005) haastattelutai lomakeaineistoja käsityksistä, kokemuksista ja/tai asenteista, jotka liittyvät tieto- ja viestintätekniiikan opetuskäyttöön tai sen avulla tuettuun oppimiseen.

Pro gradu -tutkielmat

Vuosina 2007–2012 valmistuneista, sähköisesti julkaistuista pro gradu -tutkielmista mediakasvatusta on tarkasteltu ainakin perusopetuksessa (mm. Hoosianmaa 2011; Lokinperä 2011; Heinonen 2010; Heikkilä & Hietala 2009; Töllinen 2008; Saunamäki 2007), varhaiskasvatuksessa (Erola 2012; Ruhala 2010; Pääjärvi 2009) sekä osana kotikasvatusta (Rinne 2012; Mustikkamäki 2011; Vähämartti 2011; Saunamäki 2007). Koulukontekstissa mediakasvatusta on tutkittu mm. ”Metkula”-mediakasvatusprojektin (Heikkilä & Hietala 2009), kriittisen mediakasvatuksen (Paananen 2010; Ilvonen 2008; myös Virkki 2007), musiikkikasvatuksen (Heinonen 2010) ja Steiner-pedagogiikan (Korhonen 2008) yhteydessä. Medialukutaitoa ja sen kehittymistä on tutkittu lasten (Rinne 2012; Mustikkamäki 2011), nuorten (Ihamäki 2010), oppilaiden (Töllinen 2008) ja opettajien (Lokinperä 2011; Töllinen 2008) näkökulmasta. Opettajien kohdalla tarkastelu niveltäytyi mediakasvattajuuteen ja valmiuksiin mediakasvattaa. Yhdessä tutkielmassa mediakasvattajuutta tarkasteltiin osana toimittajan työtä (Kakkola 2009).

Pro graduissa mediasuhdetta, median vaikutuksia ja mediasisältöjä tutkittiin lasten ja nuorten (Arola & Havula 2012; Autio & Rikman 2012; Malvalehto 2012; Siivola 2012; Hiekkänen 2011; Kerttula & Tikkanen 2010; Natri 2010; Järvinen 2009; Tuominen 2009; Arola 2008; Kirves 2008), vanhempien (Kerttula & Tikkanen 2010) sekä ikääntyneiden (Pensonen 2012) näkökulmista. Toïssä tarkasteltiin lasten (Hiekkänen 2011) ja nuorten medialukutaitoja, lasten suhdetta televisioon (Johnson 2008; Roos & Tepora 2008), tietokoneen ja internetin käyttöä (Arola & Havula 2012; Ihamäki 2010; Kerttula & Tikkanen 2010) sekä ikäihmisten suhdetta tietokoneisiin (Pensonen 2012). Mediasisällöistä erityisesti mainokset ja/tai tv-ohjelmat ovat gradu-tutkielmien perusteella kiinnostaneet opiskelijoita: pro graduja on tehty mm. tv-mainontaan (Kota-aho 2009) ja mainoskuvien isyyden representaatioihin (Virkki 2007) sekä tv-ohjelmiin (Porkkala 2011; Peippo 2008) liittyen. Mediasisältöjä on pro gradu -toïssä tutkittu myös kauneusihannetta (Inkinen 2010) ja sadun medioitumista (Kari 2010) tarkastelevissa tutkielmissa. Verkkoon ja sosiaaliseen mediaan liittyviä tutkimuksia on tehty verrattain vähän, sillä vain kahdessa työssä keskitytään tämän selvityksen mukaan erityisesti verkkosisältöihin ja viestintään (Kataja 2012; Kettunen 2008).

Kaikista pro graduista tieto- ja viestintätekniikan opetuskäyttöön (TVT) liittyviä tutkimuksia oli yli kolmasosa. Opinnäytteissä tutkittiin peruskoulun opettajien ja opettajien käsityksiä, asenteita ja kokemuksia TVT:stä (Alamäki 2011; Sokero 2009; Mäntylä 2008; Kohvakka 2007), tieto- ja viestintätekniisiä taitoja (Ikonen 2012; Kolu 2012) sekä tieto- ja viestintätekniikan avulla tuettua opetusta ja oppimista (Juselius 2012; Virtanen 2010; Piironen 2008; Saunamäki 2008). Tutkimukset käsittivät mm. älytaulujen (Leskinen 2012; Pelho 2012), digitaalisten pelien (Mustikkamäki 2012; Saunamäki 2007), mobiililaitteiden (Keränen 2009), sosiaalisen median (Kuvaja 2011), videoiden (Okkonen 2012; Keski-Sämpi 2007) ja virtuaalisten ympäristöjen (mm. Ukkola 2012; Pihlajamäki 2011) hyödyntämistä opetuksessa ja oppimisprosessien tukemisessa. Monessa työssä tutkittiin myös verkko-opetusta ja oppimista tai kehitettiin verkkokurssia tai materiaaleja (Lehti 2012; Savukoski 2012; Vaara 2012; Kuvaja 2011; Mäenpää 2010; Pitkänen 2010; Teränen 2010; Valtanen 2010; Heikkinen & Räisänen 2009; Kamppi 2007). Itsessään mediakasvatusta tarkasteltiin vain kahden työn yhteydessä, joista toisen aiheena oli tietokoneen käytön opetus ja oppiminen koulussa (Saunamäki 2008) ja toisen esi- ja alkuopetusikäisten lasten digitaalisten pelien pelaaminen kotona ja koulussa (Saunamäki 2007).

3.2.5 Katsaus itsessään mediakasvatusta tarkasteleviin väitöskirjoihin⁵

Yleensä mediakasvatusta osana formaalia opetusta ja opetussuunnitelmia tarkastelevissa tutkimuksissa on nähtävillä kautta linjan mediakasvatuksen vakiintumaton asema ja sen myötä tutkimusten tavoitteet jäsentää ja kehittää oppialan käytäntöjä. Tässä luvussa käydään hieman tarkemmin läpi sitä, mitä mediakasvatusta itsessään tarkastelevissa väitöskirjoissa on tutkittu.

Vuosituhanen alun ensimmäisiä mediakasvatuksen alan väitöskirjoja on Sirkku Kotilaisen (2001) tutkimus mediakasvattajuudesta ja mediakasvatuksen edellytyksistä opettajankoulutuksessa. Kotilaisen tutkimuskohteena ovat opettaja-opiskelijoiden ja opettajien käsitykset ja kokemukset mediakasvatuksen vaikuttavuudesta ja toteuttamisesta perusopetuksessa. Opettajan valmiutta mediakasvattaa Kotilainen tarkastelee *mediakompetenssin* käsitteen avulla. Mediakasvatuksen (tai mediapedagogiikan) Kotilainen määrittelee *opetuksena mediakulttuurista ja viestimistä, joita käytetään usein myös oppimateriaaleina* (Kotilainen 2001, 8). Kotilaisen (2001, 49) mukaan informaali oppiminen ja sosiaalistuminen, vaikka kohdistuvatkin koulun ulkopuolelle vapaa-aikaan, kuuluvat opetuksen hahmottamiseen mediasta ja medialla --”opettajan tulee olla selvillä oppilaalle ajankohtaisesta mediaympäristöstä, jossa tämä rakentaa identiteettiään vapaa-aikana.” Tieteenalana Kotilainen (2001, 50–51) ei pidä mediakasvatusta itsenäisenä, vaan muihin, useimmiten kasvatus-, -viestintä- ja mediatieteisiin kytkeytyvänä; tutkimusta yhdistävinä tukijalkoina ovat mediateknologia, ilmaisu ja tulkinta eli mediakulttuuri sekä kasvun kysymykset. Kotilaisen (2001, 56) mukaan myös aikuiset kuuluvat mediakasvatuksen piiriin.

Sara Sintosen (2001) väitöskirjan aiheena ovat mediakasvatuksen musiikilliset mahdollisuudet ja mediakasvatuksen jäsentäminen asiantuntijalausuntojen kautta. Sintonen viittaa Suorantaan ja Ylä-Kotolaan (2000, 10, 56) ja määrittää mediakasvatuksen kasvatustieteen ja mediatieteen *yhtymäkohdaksi*, jossa kasvatustiede ja mediatiede kohtaavat (Sintonen 2001, 83–85). Mediatieteessä korostuvat median muotoilu ja suunnittelu, jotka taas luontevasti linkittävät mediakasvatuksen taidekasvatukseen ja esteettiseen aspektiin, kun tarkastelun kohteena ovat mediakasvatuksen musiikilliset mahdollisuudet. Tällöin media voidaan Sintosen mukaan ymmärtää välineinä ja käytettyinä teknisinä kerrontaratkaisuuina ja rakenteina suhteessa median välittämään sisältöön, käytön ja tuotannon kulttuureihin. Tutkimuksen tulosten, asiantuntijalausuntojen perusteella mediakasvatukseen on monia lähestymistapoja, joita käytännössä määrittää kulloinkin taustalla olevan tieteen- tai oppiala.

Annika Suoninen (2003) tutki väitöskirjassaan lasten ja nuorten median käyttöä, jota hän tarkastelee lanseeraamansa *mediakielitaidon* käsitteen avulla. Suonisen mukaan mediakielitaito ilmentää medialukutaidon käsitettä paremmin myös pienten lasten ohjautumista median parissa --”tapaa käyttää medioita ja tulkita mediasisältöjä omassa elämässään” (Suoninen 2003, 26). Medialukutaito on Suonisen mukaan mediakielitaidon tärkeä osa, mutta käsitteen vahvuus etenkin lasten taitoja tarkastellessa on, että kielitaitoa voi olla myös ilman luku- ja kirjoitustaitoa. Mediakielitaitoon kuuluu eri osa-alueita, kuten tietoisuus eri mediavaihtoehdoista ja omista median käyttötarpeista ja -tarkoituksista – *tapaan* käyttää ja tulkita medioita (Suoninen 2003, 31–32). Suoninen kutsuu itseään mediasosiologiksi, eikä väitöskirjassa tutkitakaan varsinaisesti mediakasvatusta, vaan pienten lasten ja nuorten aikuisten näkökulmia mediankäyttöön, käyttötappoihin ja median saamiin

5 Tässä kappaleessa kaikki lähdeviitteet viittaavat selvityksen aineistona käytettyihin julkaisuihin.

merkityksiin osana omaa arkea. Määrittelyineen ja tuloksineen väitöskirja on kuitenkin kontribuoi mediakasvatuksen tutkimusalaan.

Reijo Kupiaisen (2005) väitöskirjassa tarkastellaan mediakasvatuksen eettis-filosofista pohjaa saksalaisfilosofi Martin Heideggerin fenomenologian viitekehyksessä ja nykyisiä mediakulttuurissa avautuvia media- ja teknologiasuhteita. Tutkimus sijoittuu teknologian ja median filosofian, visuaalisen kulttuurin tutkimuksen, etiikan ja mediakasvatuksen alueille, ja se kokoaa omalta osaltaan sihenastaisia mediakasvatuksen määrittelyjä ja teoriaa. Tutkimuksen mukaan nykyisessä vahvasti visuaalisessa mediakulttuurissa mediakasvatus edellyttää mediasuhteiden ymmärtämistä sekä aktiivista mediakuvien työstämistä. Laajemmin teknologian ja kasvatuksen suhdetta pohditaan myös Tomi Kiilakosken (2012) väitöskirjassa, joskaan filosofista tarkastelua ei kytkeä siinä mediakasvatuksen käsitteeseen.

Opetussuunnitelmien ja käytännön opetuksen näkökulmista mediakasvatusta on tutkinut väitöskirjatasolla myös Olli Vesterinen (2011), joka jäsentää tutkimuksessaan perusopetuksen mediakasvatuksen ainedidaktista ulottuvuutta. Vesterisen mukaan esimerkiksi koulun tieto- ja viestintätekniikan käytön pohtiminen mediakasvatuksen näkökulmasta on tarpeellista, jotta oppilaiden mediakokemukset ja -käytänteet huomioitaisiin hyvien pedagogisten ratkaisujen löytämiseksi. Nykypäivän mediataidoksi määritetty ennen kaikkia omaehtoisuuden piirteisiin kytkeytyvät aktiiviset prosessit, joissa tuotetaan, rakennetaan, jaetaan ja luokitellaan tietoa, mielipiteitä ja kokemuksia.

Merja Kauppisen (2010) väitöskirjassa tarkastellaan puolestaan perusopetuksen opetussuunnitelmien (OPS) lukutaitokäsityksiä ja sitä, miten käsitykset tukevat yleisiä tavoitteita, sekä mm. aktiivista kansalaisuutta. Media on yksi lukemisen tekstiympäristöistä, mutta tulosten mukaan –”OPSit antavat oppilaalle valmiin roolin mediatekstien lukijana ja kuluttajana, samoin merkitykset muodostuvat valmiiksi rajatuiksi. --Omaehtoinen mediatekstien käyttö ja merkityksellistäminen jäävät vähälle --ja mediatekstien käsittely aktiivisen kansalaisuuden kysymyksenasetteluihin jää vaimeaksi.” Formaalin opetuksen viitekehyksessä mediakasvatusta on tutkittu väitöskirjoissa myös esi- ja alkuopetuksen (Hautaviita 2012) sekä sanomalehtiopetuksen (Hankala 2011) ja ympäristökasvatuksen (Temmes 2006) yhteydessä.

Mediakasvatusta tavoitteellisena vuorovaikutuksena tai medialukutaitona on siis tutkittu väitöskirjatasolla vasta varsin vähän. Toisaalta 2000-luvulla julkaistut väitöstutkimukset tarkastelevat mediakasvatusta monialaisesti koulutuksen eri asteilla, käytännön opetustyön ja opetussuunnitelmien yhteydessä sekä oppialan teoreettisessa tausta-ajattelussa, niin käsitteellisellä kuin filosofisellakin tasolla. Kymmenen vuoden aikana mediakasvatus on käsitteenä jatkanut vakiintumistaan, samoin kuin medialukutaito mediakasvatuksen keskeisenä tavoitteena. Vaikka tutkimukset lähestyvät mediakasvatusta tai medialukutaitoa eri näkökulmista, niissä viitataan samoihin mediakasvatuksen määritelmiin ja paikannetaan mediakasvatusta noiden määritelmien kautta.

3.3 Muut mediakasvatukseen liittyvät tutkimusjulkaisut

Suomessa on viime vuosina julkaistu koko joukko mediakasvatukseen olennaisesti liittyvää kirjallisuutta sekä muita tutkimuksellisia julkaisuja. Tämän selvityksen aineistoa koottaessa julkaisuja kertyi tekijöiden tietoon runsaasti sekä korkeakoulujen tutkimustietokantojen ja muiden asiasanahakujen kautta että muuten ammatillisen tunnettuutensa vuoksi. Tässä selvityksessä mediakasvatustutkimusta kartoitettiin tarkasti vain ylempien korkeakoulujen opinnäytteiden ja vertaisarvioitujen,

tieteellisessä aikakauslehdessä tai kokoelmateoksessa julkaistujen artikkelien osalta. Selvityksen ulkopuolelle jäi siten suuri määrä mediakasvatuksen tekstejä.

Tämän selvityksen ulkopuolelle jääneet julkaisut ovat usein hyvin merkityksellisiä mediakasvatuksen määrittelyyn, tunnettuuden, kansallisen kehittämisen sekä poliittisen päätöksenteon ja erityisesti käytännön toiminnan toteuttamisen kannalta. Nämä julkaisut ansaitisivat sinällään oman selvityksensä, ja tässä kappalessa niitä esitellään vain hyvin kursorisesti.

Yksi mediakasvatuksen tutkimukseen ja määrittelyyn merkittävästi vaikuttava mutta aineistorajauksen vuoksi tästä selvityksestä pois jäänyt julkaisuryhmä on alan asiantuntijoiden monografiateokset. Nämä ovat alan keskeistä kirjallisuutta niin korkeakoulujen oppikirjoina ja tutkimusten lähteinä sekä yhteiskunnallisen keskustelun herättäjänä. Alalla toteutettavaan käytännön työhön ja mediakasvatuksen tunnettuuteen puolestaan vaikuttavat vahvasti erilaiset asiantuntijapuheenvuorot, joissa käytännön työtä käsitellään myös teoreettiset näkökulmat huomioiden.

Jo tutkimuksen aineistonkeruuvaiheessa rajattiin pois korkeakoulujen alemmat opinnäytteet. Näin ollen kandidaatintyöt ja suuri määrä ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä jäi aineiston ulkopuolelle, vaikka opinnäytetöiden teemoista onkin nähtävissä mielenkiintoisia kehityssuuntia sen osalta, millaisiin kysymyksiin eri alojen opiskelijoiden tutkimuksellinen mielenkiinto pääosin kohdistuu.

”Muiksi tutkimukselliseksi julkaisuiksi” luettiin tässä mm. konferenssipapereista kootut julkaisut, selvitykset, barometrit ja hankeraportit. Julkaisijana ovat toimineet mm. ministeriöt ja virastot (mm. opetus- ja kulttuuriministeriö, Viestintävirasto ja Opetushallitus), järjestöt ja säätit (mm. Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Mediakasvatusseura, Pelastakaa Lapset, Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö), yliopistojen laitokset, tiedekunnat tai yksiköt sekä kirjastot tai vapaan sivistystoiminnan eri tahot. Oma lukunsa ovat lisäksi yritysten ja yksityisten tutkimuslaitosten tekemät selvitykset ja tutkimukset, joiden tiedoista vain osa päätyy vapaasti käytettäväksi. Mediakasvatukseen keskeisesti liittyvää tietoa tuotetaan siis hyvin laajasti yli sektorirajojen, mutta systemaattisesti näitäkään julkaisuja ei kerry millekään taholle osaksi mediakasvatuksen kansallista tietopohjaa.

Mediakasvatukseen liittyvät julkaisut ovat heterogeenisiä niin julkaisijan kuin teoksen muodonkin suhteen. Muissa tutkimuksellisissa julkaisuissa ja alan kirjallisuudessa eri teemoja ja variointia on huomattavasti enemmän verrattuna valtaosin perusopetukseen keskittyviin opinnäytteisiin ja artikkeleihin. Yleisimpänä tutkimuksen kohteena selvitys- ja hankeraporteissa nousi silti akateemisen tutkimuksen tapaan esiin tieto- ja viestintäteknikkaan keskittyvien julkaisujen osuus. TVT-aiheisten julkaisujen teemat liittyvät yleisiin kysymyksiin opetuksen ja pedagogiikan kehittämisestä, ja niissä käsitellään monipuolisesti koulun tulevaisuutta ja moninaisia oppimisympäristöjä. Näitä julkaisuja olivat tuottaneet niin yliopistot ja muut oppilaitokset kuin erilaiset julkisen sektorin tahotkin. Erityisesti järjestöjen tuottamissa julkaisuissa korostuvat puolestaan lasten ja nuorten vapaa-ajan median käytön ja mediasuhteiden näkökulmat, varsinkin internetin käytön osalta. Suojelunäkökulmat ovat vahvasti esillä varsinkin internetin ja muun digitaalisen median mahdollisten riskien osalta. Raporteissa ja selvityksissä nousee esiin myös opinnäytetöitä ja artikkeleja vahvemmin kuuluviin koulun ulkopuolisen opetuksen ja kasvatuksen, esimerkiksi kirjastojen ja nuorisotyön, ääni.

Nuoria (yli 13–18-vuotiaat) on tutkittu kertyneiden julkaisujen perusteella lapsia (alle 12-vuotiaat) vähemmän, vaikka osa tutkimuksista kattaa sekä lasten että nuorten näkökulmat. Selvitysten ja muiden tutkimuksellisten julkaisujen painottumiseen pieniin lapsiin vaikuttanee osaltaan opetus- ja kulttuuriministeriön Lapset ja media -ohjelma. Pian kymmenvuotinen ohjelma keskittyi alkuvuosinaan alle 8-vuotiaisiin ja nykyään alle 12-vuotiaisiin lapsiin suuntautuvaan

mediakasvatukseen. Kymmeniä mediakasvatuksen alan hankkeita ja tutkimuksia merkittävästi tukenut ohjelma on luonnollisesti vaikuttanut siihen, millaista mediakasvatukseen liittyvää selvitys- ja tutkimustietoa Suomessa on tuotettu. Ohjelman tuella on toteutettu mm. vuodesta 2010 alkaen vuosittaiset Lasten mediabarometri-tutkimukset (Suoninen 2012; Pääjärvi 2012; Kotilainen 2011). Kasvatukseen liittyvässä tutkimuksessa huomio on selkeästi alaikäisissä: kuten opinnäytteistä ja artikkeleistakin, myös muista tutkimusjulkaisuista näyttää yksittäisiä erimerkkejä lukuun ottamatta puuttuvan nuoriin aikuisiin (18–25-vuotiaat) ja aikuisiin (yli 25-vuotiaat) kohdistuva tutkimus, puhumattakaan ikääntyneistä, yli 65-vuotiasta. Tähän tulokseen tosin osittain vaikuttivat alustavat aineistorajaukset, joissa esimerkiksi työelämäkehittämiseen liittyvä TVT-tutkimus jätettiin hakujen ulkopuolelle.

Tämän selvityksen tekemisen yhteydessä läpikäytyjen tutkimuksellisten julkaisujen luettelo on koottu muiden tutkijoiden ja alan toimijoiden hyödynnettäväksi. (Liite 3). Koska alustavat aineistorajaukset vaikuttivat kertyneiden julkaisujen määrään ja teemoihin, ei tämäkään luettelo kykene kattamaan kaikkia alalla tehtyjä tutkimuksia ja selvityksiä viime vuosilta.

3.4 Yhteenveto

3.4.1 Selvityksen tarkoitus, tavoitteet ja aineisto

Tehdyn selvityksen tavoitteena oli luoda katsaus kotimaiseen mediakasvatukseen liittyvään tutkimukseen (tai mediakasvatustutkimukseen), sillä vastaavanlaista koontia ei tiedetä aiemmin tehdyn. Käsitykset tehdyn tutkimuksen määrästä ja sisällöstä ovat olleet lähinnä arvioita, ja toisaalta ne ovat voineet perustua hyvinkin erilaisiin näkemyksiin mediakasvatuksesta ja siihen liittyvästä tutkimuksesta. Tässä selvityksessä mediakasvatukseen liittyvää tutkimusta pyrittiin selvittämään mahdollisuuksien mukaan laajasti ja ottamalla huomioon mediakasvatuksen erilaiset määritelmät. Kerättyyn aineistoon tehtiin kuitenkin tämän selvityksen kannalta välttämättömiä rajauksia, jotka osaltaan vaikuttivat selvityksen tuloksiin ja näkökulmiin alaan liittyvästä tutkimuksesta Suomessa.

Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on selvittää tietyllä tutkimusalueella tehtävää tutkimusta ja toisaalta rajata sitä suhteessa muuhun aihepiiriin liittyvään tutkimukseen. Kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan hahmottaa tutkimusaluetta jo tehdyn tutkimuksen perusteella – tutkimusalueen laajuutta ja tutkimusten näkökulmia sekä tutustuttaa edelleen muiden alasta kiinnostuneiden tutkijoiden työhön ja julkaisuihin (Hammersley 2004, 580). Kuten muissakin tutkimusmenetelmissä, myös systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa aineiston keruussa ja analyysissä tehdyt rajaukset ja valinnat tulee perustella ja edelleen arvioida niiden vaikutusta tutkimuksen luotettavuuteen ja saatuihin tuloksiin. Tässä selvityksen menetelmällisessä arvioinnissa hyödynnettiin Hallingerin (2013, 141–142) luomaa viitekehystä, joka painottaa tehdyn selvityksen systemaattista toteuttamista ja raportointia kohta kohdalta.

Hallingerin (2013) mukaan systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen liittyvät tietyt vaiheet, jotka tulisi kirjoittaa auki selvityksestä tehtävään raporttiin. Ensinnäkin systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tulee kuvata kirjallisuuskatsauksen tausta, tavoitteet ja niitä vastaavat tutkimuskysymykset. Tässä selvityksessä kirjallisuuskatsauksen taustaan vaikuttivat mediakasvatuksesta käyty monitahoinen keskustelu, jota on sekä avattu selvityksen taustoissa ja joka on myös vaikuttanut rajauksiin. Toiseksi Hallingerin mukaan raportissa tulee kuvata, miten selvitys on toteutettu

käytännössä; millaisia vaiheita ja valintoja aineistonkeruuseen, aineiston rajaamiseen ja aineiston analyysiin liittyy. Tässä selvityksessä aineiston rajaamisen tueksi määriteltiin erityiset kriteerit ja rajaukset, jotka vaikuttivat siihen, mitkä julkaisut valittiin analyysiin ja mitä tietoa julkaisuista yleensä kerättiin analyysiä varten.

Selvityksen aineisto koottiin pääasiassa tutkimusjulkaisuista ja kirjallisuushaut kohdennettiin erityisesti kotimaisiin ylempiin akateemisiin opinnäytetöihin ja vertaisarvioituihin *referee*-artikkeleihin. Näin siksi, että etenkin opinnäytetöiden kautta voitiin tarkastella mediakasvatukseen liittyvän tutkimuksen sijoittumista ja tutkimusaiheita yliopistoittain ja korkeakouluittain – missä ja millaisista näkökulmista mediakasvatustutkimusta Suomessa tehdään. Väitöskirjat ja erityisesti vertaisarvioidut artikkelit voidaan puolestaan nähdä sellaisina laadullisesti vaikuttavina tutkimusjulkaisuina, joilla voi olla merkitystä mediakasvatuksen käsitteiden, teorian ja tutkimusalueen kehittymiseen. Vertaisarvioidut *referee*-artikkelit ovat perinteisesti ja edelleen akateemisista julkaisumuodoista tärkein foorumi esittää tutkimustuloksia ja ottaa osaa tieteelliseen keskusteluun. Ulkomaisissa tiedelehdissä julkaistut *referee*-artikkelit jätettiin kuitenkin katsauksen ulkopuolelle, koska haluttiin keskittyä nimenomaan suomeksi kirjoitettuihin julkaisuihin ja kotimaaisessa kontekstissa käytyyn mediakasvatuskeskusteluun.

Kotimaisen mediakasvatustutkimuksen näkökulmasta aineistosta pyrittiin kokoamaan mahdollisimman kattava. Tätä selvitystä varten kerättyjen tutkimusartikkelien ja opinnäytteiden ohella mediakasvatuksesta on julkaistu kuitenkin arviolta paljon muitakin kirjoituksia, artikkeleita, konferenssipapereita ja kirjan kappaleita, jotka voivat yhtälailla olla merkittäviä tutkimus- ja käytännön mediakasvatustoiminnan kannalta. Tämän selvityksen yhteydessä kaikkia mahdollisia mediakasvatukseen liittyviä tutkimusjulkaisuja ei kuitenkaan ollut mahdollista läpikäydä. Opinnäytteiden ja artikkelien lisäksi julkaistusta muusta mediakasvatustutkimuksesta päädyttiin kirjoittamaan raporttiin lyhyt erillinen koonti, jossa luetellaan muita mediakasvatukseen liittyviä tutkimusjulkaisuja, mm. barometreja, selvityksiä ja hankeraportteja.

Julkaisumuodon lisäksi aineistoa rajattiin myös sisällöllisesti asiansanojen ja tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen perusteella. Tässä selvityksessä aineiston ulkopuolelle jätettiin pelisuunnittelua käsittelevä tutkimus, työhön tai työelämään liittyvää tutkimus sekä tieto- ja viestintätekniiikan käyttöä muussa kuin opetuksen, opiskelun tai oppimisprosessien yhteydessä tarkasteleva tutkimus. Esimerkiksi jälkimmäisestä voidaan lukea mm. tutkimukset, joissa tarkastellaan tieto- ja viestintätekniiikan hyödyntämistä vaikkapa oppilaitoksen teknisen infrastruktuurin kehittämiseksi. Sitä vastoin tässä selvityksessä mediakasvatukseen liittyvän tutkimuksen lähtökohtana oli, että tutkimukseen sisältyi sekä median että yksilön, ryhmän tai yhteisön kasvatuksen tai kasvun ja kehityksen näkökulmia. Näkökulmat saattoivat kuitenkin niveltä toinen toisiinsa myös implisiittisemmin niin, ettei tutkimuksessa tarkasteltu välttämättä itsessään mediakasvatusta tai mediaa ja kasvatusta, vaan esimerkiksi median kasvattavuutta tai median vaikutusta kasvuun, kehitykseen tai käsityksiin ympäröivästä yhteiskunnasta ja kulttuurista.

Aineistoon sisältyi monia julkaisuja, joiden liittyminen mediakasvatustutkimukseen ei ollut lainkaan selvää ja jotka olisi voinut yhtä lailla paikantaa myös johonkin toiseen tutkimusalueeseen. Tässä selvityksessä julkaisun liittymisestä mediakasvatukseen tai sen rajaamisesta katsauksen ulkopuolelle päätettiin yhdessä selvitystä tehneiden kesken sen mukaan, missä määrin tutkimuksen nähtiin toisintavan mediakasvatuksen tavoitteita ja toisaalta millaisen teoreettisen viitekehyksen kautta tutkimuksessa aihetta tarkasteltiin. Näin ollen mediakasvatuksen tutkimusalueeseen liittyvät rajaukset koskevat vain tämän selvityksen aineistoa, ja mediakasvatuksen tutkimusalue voidaan rajata myös toisella tavoin.

3.4.2 Keskeiset tulokset

Tehdyn selvityksen perusteella mediakasvatukseen liittyvää tutkimusta tehdään kaiken kaikkiaan oletettua enemmän, kun lukuun otetaan erityisesti opinnäytetyöt. Aineistoon tehtyjen rajausten jälkeen tarkasteluun valittiin yhteensä 52 sähköistä ja painettua väitöskirjaa, 80 sähköistä pro gradu -tutkielmaa tai tutkielman tiivistelmää ja 18 mediakasvatukseen liittyvää, sähköisesti saatavilla olevaa artikkelia.

Julkaisujen määrästä huolimatta aineiston lähempi tarkastelu osoittaa, että itsessään mediakasvatusta on tarkasteltu empiirisen aineiston valossa vasta vähän. Tämän selvityksen mukaan itsessään mediakasvatusta käsitteleviä, vuosina 2000–2012 tehtyjä väitöskirjoja on julkaistu 10 ja pro graduja vuosina 2007–2012 yhteensä 19 kappaletta. Kotimaisia, itsessään mediakasvatusta tarkastelevia tutkimusartikkeleita on tämän selvityksen perusteella julkaistu vain muutamia. Kotimaisissa tieteellisissä lehdissä julkaistujen mediakasvatusta käsittelevien vertaisarvioitujen artikkelien määrä on kovin vähäinen, puhumattakaan empiiriseen aineistoon perustuvista tutkimusartikkeleista, joita kaikki tähän selvitykseen mukaan otetut artikkelit eivät välttämättä olleet.

Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että itsessään mediakasvatusta on kotimaisessa kirjallisuudessa tarkasteltu pikemmin asiantuntija-artikkeleissa tai kommenttipuheenvuoroissa yksittäis- ja kokoomateoksissa, erilaisissa oppikirjoissa ja käytännön oppaissa kuin tutkittu ja raportoitu varsinaisissa tutkimusjulkaisuissa. Tämän lisäksi mediakasvatusta on tutkittu erilaisissa selvityksissä ja barometreissä, jotka eivät kuitenkaan kohdistu varsinaiseen mediakasvatuksen teorian kehittelyyn tai käsitteiden määrittelyyn.

Kokonaisuudessaan tässä selvityksessä läpikäytyt mediakasvatukseen liittyvät tutkimusjulkaisut voitiin jaotella kolmen keskeisen tutkimusteeman mukaan: tutkimuksiin, joissa tarkastellaan (1) *itsessään mediakasvatusta*, (2) tutkimuksiin, joissa *mediaa, mediakulttuuria tai mediakulttuurisia ilmiöitä ja asioita tarkastellaan kasvun, kasvatuksen tai kasvattavuuden näkökulmasta*, sekä (3) tutkimuksiin, joiden kohteena on *tieto- ja viestintätekniiikan opetuskäyttö*. Lähes 80 % kaikista tässä selvityksessä mediakasvatukseen liittyvistä julkaisuista käsitteli mediaan ja mediakulttuuriin ilmiöihin keskittyvää tutkimusta tai tieto- ja viestintätekniiikan opetuskäytön tutkimusta, kun itsessään mediakasvatusta tarkasteltiin vain noin 20 % näistä julkaisuista.

Tutkimukset, joissa painottui mediaan tai mediakulttuuriin liittyvien asioiden ja ilmiöiden tutkimus, voitiin jakaa lisäksi alateemoihin. Yleisimmin tutkimuksissa tarkasteltiin lasten tai nuorten *mediasuhdetta* (9,6 %), erilaisia *mediasisältöjä* (9,0 %), kuten mainoksia (media-analyysi), *median vaikutuksia* (5,1 %) tai laajemmin *mediakulttuuria* tai tietoyhteiskunnan kehitystä (5,1 %). Tämä jako on kuitenkin lähinnä suuntaa-antava, sillä näkökulmia tutkimuskohteeseen saattoi olla useampia. Sijoittuminen tiettyyn temaattiseen alaluokkaan tai kategoriaan ei siten ole jokaisen julkaisun kohdalla yksiselitteistä, vaan perustuu ensikädessä kirjoittajan tulkintaan julkaisun pääasiallisesta tutkimuskohteesta ja -tavoitteesta.

Jos katsotaan julkaisujen jakautumista tutkimusaiheiden mukaan korkeakouluittain, on eniten mediakasvatukseen liittyviä opinnäytetöitä tehty kirjallisuuskatsauksen perusteella Tampereen, toiseksi Jyväskylän ja kolmanneksi Lapin yliopistossa. Yliopistoista Lapin yliopisto on tutkimusten tekoaikaan ollut käytännössä ainoa yliopisto, jossa mediakasvatusta on voinut opiskella pääaineena. Tutkimuksellisesti Lapissa on kuitenkin painotettu tieto- ja viestintätekniiikan opetuskäyttöön (TVT) liittyvää tutkimusta, ja opinnäytetöitä ja artikkeleita, joissa tarkastellaan itsessään mediakasvatusta, on julkaistu tämän selvityksen perusteella vain muutamia. Pohtia sopiikin, kuvastaako tämä yliopistojen akateemista itsenäi-

syyttä ja profiloitumista. Samalla voidaan kuitenkin katsoa tämän ilmentävän tieteenalan sisäistä hajaannusta.

Mediakasvatuksen tutkimusalueella tutkitaan tämän selvityksen perusteella verrattain monenlaisia aiheita. Yleisesti ottaen voidaan kuitenkin todeta, että suojelun näkökulma korostuu siinä, missä pieni osa julkaisuista kytkeytyy esimerkiksi kriittiseen mediakasvatukseen ja kriittisiin mediataitoihin. Mediasisältöjen ja viestien analyysiin ja/tai median vaikutuksia tarkastelevat tutkimukset liittyivät usein niin sanottuihin perinteisiin medioihin, televisioon tai elokuviin, kun taas esimerkiksi mobiililaitteisiin tai sosiaaliseen mediaan liittyvää vuorovaikutusta tarkasteltiin sen ajankohtaisuuteen nähden verrattain vähän. Tieto- ja viestintäteknikan opetuskäyttöön liittyvässä tutkimuksessa sosiaalisen median mahdollisuuksia ja mm. verkkoviestintää tarkasteltiin enemmän.

Selvityksen yhtenä tavoitteena oli myös selvittää, millaisia tutkimusmenetelmiä mediakasvatukseen liittyvissä opinnäytetöissä on käytetty ja ketkä ovat toimineet tutkimusten informanteina. Tulosten mukaan tutkimuksissa käytettyjen aineistojen perusteella suurin osa mediakasvatustutkimuksesta on laadullista tai laadullisia ja määrällisiä aineistoja yhdistävää monimenetelmäistä (mixed method) tutkimusta. Teoreettisia töitä kaikista tutkimuksista oli vain muutama, ja ne kaikki olettavastikin väitöskirjoja. Pro graduista suurin osa oli laadullisia tutkimuksia, kun taas ylemmät ammattikorkeakoulututkintojen päättötöyt määrällisiä.

Tutkimusten pääasiallisia informantteja olivat lapset, nuoret, oppilaat ja opiskelijat sekä opettajat ja vanhemmat. Huomattavaa on, ettei nuorten aikuisten ja aikuisten tai ikääntyneiden (yli 65-vuotiaat) näkökulmaa juurikaan tutkittu. Yleensä aikuisten näkökulmaa mediakasvatukseen, mediaan tai mediakulttuuriin tutkittiin lähinnä vanhemman tai opettajan roolista käsin.

Opinnäytteiden ja artikkelien lisäksi julkaistusta muusta mediakasvatustutkimuksesta päädyttiin kirjoittamaan raporttiin lyhyt erillinen koonti (ks. s. 27), jossa luetellaan muita mediakasvatukseen liittyviä tutkimusjulkaisuja, mm. barometreja, monografoita ja asiantuntijapuheenvuoroja sekä erilaisia selvityksiä ja hankereportteja. Tehty koonti osoittaa, että mediakasvatukseen liittyvää tietoa tuotetaan laajasti eri sektoreilla. Myös aiheet ovat moninaisia, ja ne keskittyvät yleisemmin formaalin opetuksen ja koulutuksen kontekstiin. Kuitenkin myös näistä muista julkaisuista jäi opinnäytteiden ja artikkelien tapaan puuttumaan aikuisiin ja ikääntyneisiin kohdistuva tutkimus.

Selvityksen toivotaan toimivan tuoreena keskustelunavauksena mediakasvatuksen tutkimustarpeista eri korkeakouluja, tieteen- ja tutkimusaloja edustaville tutkijoille sekä käytännön mediakasvatustyötä tekeville.

4 Johtopäätökset

Kotimaista, itsessään mediakasvatusta tarkastelevaa tutkimusta tehdään suhteessa vähän kaikkeen mediakasvatukseen liittyvään tutkimukseen nähden.

Selvityksen perusteella mediakasvatukseen liittyvää tutkimusta tehdään Suomessa verrattain paljon, monitieteisesti ja monialaisesti. Mediakasvatukseen liittyväksi tutkimukseksi voidaan laskea monenlaisia, eri tavoin mediaa, mediakulttuuria, kasvua, kasvatusta sekä oppimista mediasta ja median parissa tarkastelevia tutkimuksia. Itsessään mediakasvatusta tutkitaan kuitenkin huomattavan vähän. Mediakasvatuksesta on kyllä julkaistu monia yksittäisteoksia tai monografioita, mutta ne eivät useinkaan ole varsinaisesti empiiriseen aineistoon perustuvia tutkimuksia ja sitä kautta tieteellisillä foorumeilla alaa koskevaa keskustelua ja teorioita eteenpäin vieviä (mm. Suoranta 2012, 19–20).

Yksi keskeinen mediakasvatukseen liittyvä tutkimusalue on tieto- ja viestintätieteiden opetuskäyttö (TVT). Tämän selvityksen mukaan TVT-tutkimusta julkaistaan määrällisesti paljon, niin kotimaisilla kuin oletettavasti ulkomaisillakin foorumeilla. TVT:n käytännön tavoitteena koulussa on oppimisprosessien tukeminen tieto- ja viestintätieteiden avulla sekä sen myötä mediataitojen kehittyminen. Kirjallisuuskatsauksen perusteella TVT-tutkimuksissa ei juurikaan tutkita mediakasvatusta itsessään. Pääosin tieto- ja viestintätieteiden opetuskäyttöön liittyvien tutkimusten aiheet keskittyvät jonkin uuden teknologian käyttöönottoon opetuksessa, verkko-opetukseen tai opettajien ja opiskelijoiden käsityksiin tieto- ja viestintätieteistä.

Tehdyn selvityksen perusteella TVT-tutkimus voidaankin nähdä omana, keskeisesti mm. oppimisen teorioita hyödyntävänä tutkimusalueena, joka on kytköksissä formaaliin, kouluopetuksen kontekstiin. Tutkimuksissa ei tarkastella varsinaisesti tieto- ja viestintätieteitä (mediaa) opetuksen kohteena, vaan näkökulma mediaan on välinepainotteinen. TVT voidaan kuitenkin käsittää mediakasvatuksena tai osana sitä. Kysymys on median sekä tieto- ja viestintätieteiden opetuskäytön määrittelystä suhteessa mediakasvatukseen.

Viestintä- ja yhteiskuntatieteellistä mediapainotteista tutkimusta tehdään lähes saman verran kuin TVT-tutkimusta suhteessa itsessään mediakasvatusta tarkastelemaan tutkimukseen. Tässä niin sanotussa mediatutkimuksessa ei välttämättä tarkastella suoranaisesti kasvatusta tai opetusta mediasta vaan pikemminkin median yleistä kasvattavuutta tai median suhdetta lapsiin, nuoriin tai aikuisiin. Mediatutkimus pyrkii muun muassa paljastamaan median vaikutusmekanismeja, minkä taas

voidaan nähdä mediakasvatuksen näkökulmasta liittyvän mediataitojen kehittymiseen ja toisaalta median kasvattavuuteen. Kaikki mediatutkimus ei kuitenkaan välttämättä liity mediakasvatukseen, vaikkakin voidaan ajatella, että mediatutkimus tuottaa tietoa ja mediakasvatuksen ”materiaalia” mediakasvattajan tarpeisiin.

Tämän selvityksen tarkoituksena ei kuitenkaan ole pyrkimys rajata mediakasvatuksen tutkimusaluetta tietyntylaiseksi. Selvitys päinvastoin vahvistaa näkökulmaa mediakasvatuksen tutkimusalueesta monitieteisenä ja monialaisena alueena. Jos mediakasvatuksen tutkimusaluetta halutaan jäsentää ja vahvistaa, tutkimusten aiheita, tarkoitusta ja tavoitteita tulisi tutkia ja tarkastella enemmän suhteessa toisiinsa ja mediakasvatukseen liittyvään tutkimukseen. Samalla tulisi pohtia, mitä tämä tarkoittaa mediakasvatuksen määrittämisen ja käsittämisen kannalta. Yhteisempänä tutkimusalueena mediakasvatus hakee vasta muotoaan – jos niin halutaan.

Mediakasvatustutkimusten tutkimuskohteet ovat moninaisia, ja niitä lähestytään useimmiten laadullisin menetelmin. Lisää tutkimusta kuitenkin kaivattaisiin itsessään mediakasvatuksesta ja tutkimuksellisista lähestymistavoista.

Itsessään mediakasvatusta käsittelevien julkaisujen vähydestä huolimatta, väitöskirjojen ja artikkelien aiheena mediakasvatusta on tarkasteltu melko monitahoisesti aina mediakasvatuksen etiikasta opetussuunnitelmiin ja käytännön mediakasvatukseen koulussa. Toisaalta tutkimus keskittyy pääasiassa formaaliin opetukseen ja kasvatukseen, ja mediakasvatusta esimerkiksi osana kotikasvatusta, kerhotoimintaa tai nuorisotyötä vaikuttaisi tutkitun vähän.

Kasvatustieteiden tilaa Suomessa yleisesti ”pikapiirtona” hahmotellut Suoranta (2012, 20) toteaa, että kasvatustiede on pelkistynyt professionaaliseksi kasvatustieteeksi eli kasvatustieteilijöiden puheeksi toisilleen tai valtiokoneistoa eli ”järjestelmää” palvelevaksi tutkimukseksi, mutta samalla julkinen ja kriittinen kasvatustiede jää marginaaliin. Myös tämän selvityksen aineiston perusteella valtaosa mediakasvatukseen liittyvästä tutkimuksesta sijoittuu järjestelmää palvelevaksi tutkimukseksi ja se käsittelee esimerkiksi uusien tehokkaiden opetus- ja opiskelumenetelmien kehittämistä. Vaikka mediakasvatuksen yhteydessä valtauttamisen ja voimaannuttamisen tavoitteet ovat paljon esillä niin teorian kuin käytännön työn tasolla, analysoitujen opinnäytetöiden ja artikkelien joukossa kriittiset lähtökohdat ja tavoitteet ovat harvassa.

Suurin osa tutkimuksista oli laadullisia, haastattelu- ja tekstiaineistoihin perustuvia tai monimetodisia, laadullista ja määrällistä tutkimusta yhdistäviä. Mukaan mahtui jonkin verran myös määrällistä tutkimusta. Tutkimusten informantteina toimivat alle kouluikäiset lapset (alle 7-vuotiaat), perusasteen ala- ja yläkoulujen oppilaat (7–15-vuotiaat), lukiolaiset tai ammattikoululaiset nuoret (15–18-vuotiaat), korkeakouluopiskelijat (yli 18-vuotiaat) sekä opettajat ja vanhemmat. Aikuisen näkökulmaa mediakasvatukseen on tarkasteltu lähinnä opettajan tai vanhemman roolista käsin. Yhdessä artikkelissa ja yhdessä pro gradussa käsiteltiin mediakasvatusta ja ikääntyneitä (yli 65-vuotiaat), jotka niin ikään ovat olleet yli 25-vuotiaiden ohella mediakasvatuksen tutkimuskohteena puuttuva ryhmä.

Kirjallisuuskatsauksen perusteella mediakasvatustutkimuksen metodiset kysymykset olivat vain yhden artikkelin pääasiallisena aiheena. Tämän selvityksen perusteella mediakasvatukseen liittyvien tutkimusten keskeisiksi menetelmiksi voidaan ajatella esimerkiksi laadullisia oppimisen, kokemusten ja käsitysten tarkasteluun soveltuvia menetelmiä, mediasisältöjen tarkasteluun liittyen visuaalisten,

auditiivisten, tekstuaalisten tai multimedia-aineistojen analyysimenetelmiä sekä yleisötutkimuksen menetelmiä, kun tutkitaan esimerkiksi median tai mediakasvatuksen vaikuttavuutta eri ikä- tai väestöryhmien osalta.

Tutkimukselle ja etenkin itsessään mediakasvatusta empiirisen aineiston valossa tarkasteleville artikkeleille olisi tilausta tässä selvityksessä esiin tulleiden aihealueiden osalta. Lisää tutkimusta kaivattaisiin mm. mediakasvatuksen (*an sich*) pedagogiikasta, informaalista mediasta oppimisesta tai median kasvattavuudesta sekä mediakasvatuksen tutkimuksen menetelmällisistä ja metodisista valinnoista.

Tutkijoiden yhteistyötä yli tieteenalarajojen soisi myös tehtävän mediakasvatukseen liittyen enemmän. Vaikka selvityksen mukaan mediakasvatustutkimusta tehdään määrällisesti eniten kasvatustieteissä, on tutkimusalue varsin monitieteinen. Tieteidenvälistä ja poikkitieteellistä tutkimusta on tehty kuitenkin tämän aineiston perusteella sangen vähän.

Mediakasvatuksen tutkimusalueella olisi tilausta keskustelulle mediakasvatukseen liittyvistä käsitteistä sekä yhtenäisemmistä tutkimus- ja julkaisukäytännöistä.

Tätä selvitystä tehtäessä kirjallisuushakujen ja aineiston rajaamista vaikeuttivat mediakasvatuksen tutkimusalueen monitieteisyys ja -alaisuus, erilaiset määritelmät ja näkökulmat sekä käsitteelliset epäselvyydet. Jo aineiston alustava kerääminen osoittautui varsin haastavaksi, sillä kaikkea mediakasvatukseen hyvinkin olennaisesti liittyvää tutkimusta ei välttämättä löydä esimerkiksi asiasanoilla mediakasvatus tai medialukutaito. Etenkin tutkimuksissa, joissa tarkasteltiin käytännön kasvatustyötä tai sitä ohjaavia suunnitelmia, mediakasvatus voi olla yksi osa-alue laajemmassa kokonaisuudessa, ei koko tutkimuksen pääaihe.

Mediakasvatukseen liittyvää tutkimusta on julkaistu monilla eri tutkimusalueilla erityyppisissä julkaisuissa, eikä mediakasvatuksella ole alueen tutkimusta ensisijaisesti kokoavaa julkaisusarjaa tai tieteellistä lehteä. On myös muistettava, että valtaosin sähköisesti saatavilla olleisiin artikkeleihin ja opinnäytetöihin keskittyvä selvitys jättää näkymättömiin sen osan tutkimuksesta, joista ei ole verkon välityksellä saatavissa vähintään tiivistelmää. Tämän vuoksi korkeakoulujen kattavat ja toimivat tietokannat ovat erittäin keskeisiä, jotta tutkimustieto olisi helposti käytettävissä ja jaettavissa.

Osaltaan aineiston keräämistä vaikeuttivat myös tutkimusten keskeiset käsitteet ja termit, joiden kautta ei voinut välttämättä päätellä, liittyykö tutkimus mediakasvatukseen. Keskeiset käsitteet tai asiasanat ovat kuitenkin olennaisia vihjeitä, jotta aihetta käsittelevät julkaisut löytyvät tietokannoista. Jos ne eivät kuvaa julkaisun sisältöä oikein, saatetaan kyseinen julkaisu sivuuttaa kirjallisuushauissa. Tämän selvityksen puitteissa tehtyjen mediakasvatukseen liittyvien hakujen perusteella voisi olettaa, että ainakin muutamia julkaisuja on voinut tästä syystä jäädä katsauksen ulkopuolelle. Etenkin käytännön kasvatustyötä tai sitä ohjaavien suunnitelmien tutkimuksessa mediakasvatus voi olla yksi osa-alue laajemmassa kokonaisuudessa, ei koko tutkimuksen pääaihe.

Selvityksen perusteella näyttäisi siltä, että mediakasvatuksen tutkimusalueen sisäistä synergiaa voitaisiin lisätä myös selkeyttämällä tutkimus- ja julkaisukäytäntöjä. Tarvetta voisi olla etenkin opintojen maisterivaiheessa esimerkiksi tutkijakoulutyyppiselle yleisohjeistukselle julkaisuun liittyvistä käytännön suosituksista. Tämä koskee muun muassa kotimaisia ja ulkomaisia tieteellisiä lehtiä, joihin kannustetaan lähettämään tutkimusalueeseen liittyviä artikkeleita. Tutkimusalueen sisältävä nouseviin tarpeisiin lukeutuu myös metasynteessin tekeminen mediakas-

vatuksen keskeisistä tutkimusmenetelmistä ja metodeista, käsitteistä tai termeistä ja teoreettisista lähtökodista. Jos mediakasvatus halutaan yleensä mieltää omaksi erilliseksi tutkimusalueekseen, tarvitaan ainakin jonkinlaista tutkimukseen perustuvaa jäsenystä, jolla mediakasvatuksen tutkimusalue voidaan rajata kaikesta mediaan ja kasvatukseen liittyvästä tutkimuksesta. Käytännössä mediakasvatus kasvatuksellisenä tai opetus–opiskelu–oppimisprosessina kytkeytyy luonnollisesti kasvatustieteeniin, mutta toisaalta mediakulttuurin, median ja viestinnän tutkimuksen tai esimerkiksi sosiologian näkökulmista tarkasteltuna tutkimusperinteet ja näkökulmat ovat erilaiset. ■

LÄHTEET

- Buckingham, D. (2003). *Media Education. Literacy, Learning and Contemporary Culture*. Cambridge: Polity Press.
- Hallinger, P. (2012). Reviewing reviews of research in educational leadership: An empirical analysis. Hong Kong: Hong Kong Institute of Education. Retrieved from: www.ied.edu.hk/apclc/monographs.html
- Hammersley, M. (2004). Literature review. Teoksessa M. Lewis-Beck, A. Bryman, & T. Liao (Toim.), *Encyclopedia of social science research methods*. (pp. 578-580). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Herkman, J. (2007). *Kriittinen mediakasvatus*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Kotilainen, S. (2001). *Mediakulttuurin haasteita opettajankoulutukselle*. Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Tampere: Tampereen yliopistopaino. Väitöskirja.
- Kotilainen & Sintonen (toim.) *Mediakasvatus 2005. Kansalliset kehittämistarpeet*. Oikeusministeriön julkaisuja 2005:5. <http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/2005mediakasvatus2005.html> Luettu 16.8.2013
- Kotilainen, S. & Suoranta, J. (2005). *Mediakasvatuksen kaipuu – ajatuksia alan tutkimuksen kehittämistarpeista*. Teoksessa S. Kotilainen & S. Sintonen (toim.) *Mediakasvatus 2005: Kansalliset kehittämistarpeet*. Oikeusministeriön julkaisuja 2005:5, 73–77.
- Kupiainen, R. (2013). *Diginatiivit ja käyttäjälähtöinen kulttuuri*. *Widerscreen* 1/2013, 1-18. <http://widerscreen.fi/numerot/2013-1/diginatiivit/> Luettu 17.5.2013
- Kupiainen, R. (2005). *Mediakasvatuksen eetos*. Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Lapin yliopiston julkaisuja 2005. Väitöskirja.
- Kupiainen, R. & Sintonen, S. (2009). *Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus*. Helsinki: Helsinki University Press.
- Kupiainen, R., Sintonen, S. & Suoranta, J. (2007). *Suomalaisen mediakasvatuksen vuosikymmenet*. Teoksessa H. Kynäslähti, R. Kupiainen, & M. Lehtonen (toim.) *Näkökulmia mediakasvatukseen*. *Mediakasvatusseuran julkaisuja* 1/2007, 3-25.
- Mustonen, A. (2001). *Mediapsykologia*. Porvoo: WSOY.
- Ruokamo, H. (2005). *Näkökulmia mediakasvatuksen opetukseen ja tutkimukseen*. Teoksessa A. Niikko, M-L. Julkunen & M.-B. Kentz (toim.) *Osaamisen jakamista kasvatustieteessä*. Joensuun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. *Joensuun yliopistopaino*, 131–153.
- Suoninen, A. (2003). *Mediakielitaidon jäljillä. Lapset ja nuoret valikoivina mediakäyttäjinä*. *Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja* 81. Jyväskylän yliopisto.
- Suoranta, J. (2012). *Pikapiirto kasvatustieteellisen tutkimuksen sisäisestä työnjaosta*. *Tieteessä tapahtuu*, 30 (1), 17–22.
- Suoranta, J. (2003). *Kasvatus mediakulttuurissa. Mitä kasvattajan tulee tietää*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Tella, S. (2001). *Verkko-opetuksen lähtökohtia ja perusteita*. Teoksessa S. Tella, O. Nurminen, U. Oksanen & S. Vahtivuori (toim.) *Verkko-opetuksen teoriaa ja käytäntöä*. Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Vantaan täydennyskoulutuskeskus. *Studia Pedagogica* 25, 13–34.
- Tella, S. & Ruokamo, H. (2005). *Monitieteinen mobiiliverkko-opetus, -opiskelu ja oppiminen: MOMENTS-projektin integroitu meta-malli*. Teoksessa Tella, S., Ruokamo, H., Multsilta, J. & Smeds, R. (toim.) *Opetus, opiskelu, oppiminen: Tieto- ja viestintätekniikka tiederajat ylittävissä konteksteissa*. Lapin yliopisto. *Kasvatustieteiden tiedekunta. Mediapedagogiikkakeskus. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja* 12. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino, 5–31.
- Tuomi & Sarajärvi (2003). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vesterinen, O., Vahtivuori-Hänninen, S., Oksanen, U., Uusitalo, A. & Kynäslähti, H. (2006). *Mediakasvatus median ja kasvatuksen alueena – Deskriptiivisen mediakasvatuksen ja ainedidaktiikan näkökulmia*. *Kasvatus* 37 (2), 148–161.
- Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista 794/2004.
- Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 352/2003.

LIITTEET

1. Sapluuna, jota käytettiin tietojen keräämiseksi julkaisuista.

Tutkimusluokka (artikkeli / väitöskirja / pro gradu): _____

Tutkimuksen lähdetiedot: _____

Yliopisto + tiedekunta + oppiaine (/muu tutkimuksen tekijätaho esim. oph, ministeriö, järjestö): _____

Asiasanat: _____

Aineisto ja tutkimusmenetelmät

– Keneltä / mistä tieto on kerätty (esim. lapset / opettajat / vanhemmat / opetussuunnitelmat): _____

– Aineistonkeruumenetelmät (esim. lomakkeet / havainnoinnit / haastattelut):

– Kvalitatiivinen (tekstiaineistot tähän!) / kvantitatiivinen / mixed / teoreettinen:

Mitä tutkitaan (siis esim. pedagogiikkaa / mediasuhdetta / mediankäyttöä / teknologian mahdollisuuksia opetuskäytössä / diskursseja): _____

Tutkimuskysymykset: _____

Päätulokset: _____

2. Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tarkastellut tutkimusjulkaisut

ARTIKKELIT

1. Elfving, S. 2009. "Mitä lapsemme oppivat?" Salattujen elämien televisiokritiikki, näennäiskritiikki ja huoli kasvatuksesta. *Lähikuva* 22 (4), 38–52.
2. Hakkarainen, P., Hyvönen, P., Luksua, T. & Leinonen, O. 2009. Ikääntyneet mukaan mediakasvatukseen. *Aikuiskasvatus* 29 (1), 44–51.
3. Kilpelä, K. 2011. Miksi amisope ei koe olevansa mediakasvattaja? Teoksessa S. Kotilainen, U. Kovala & E. Vainikkala (toim.) *Media, kasvatus ja kulttuurin kierto*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 131–150.
4. Korhonen, V. & Rantala, L. 2007. Opettajankoulutus – mediakasvatuksen autiomaa? *Media-kasvatus opettajankoulutuksen opetussuunnitelmateksteissä*. *Kasvatus* 38 (5), 454–467.
5. Kovanen, M. 2011. *Kauhuelokuva koulussa* Teoksessa S. Kotilainen, U. Kovala & E. Vainikkala (toim.) *Media, kasvatus ja kulttuurin kierto*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 109–130.
6. Kupiainen, R. 2009. Lasten mediasuhteet mediakasvatuksen kysymyksenä. Teoksessa S. Kotilainen (toim.) *Suhteissa mediaan*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 167–184.
7. Kynäslahti, H. & Tella, S. 2010. Mediakasvatusten kasvatus-tieteellistyminen ja akateeminen opettajankoulutus. Teoksessa A. Kallioniemi, A. Toom, M. Ubani, & H. Linnansaari (toim.) *Akateeminen luokanopettajankoulutus: 30 vuotta teoriaa, käytäntöä ja maistereita*. Helsinki: Suomen kasvatus-tieteellinen seura, 365–374.
8. Leppisaari, I., Mahlamäki-Kultanen, S. & Vainio, L. 2008. Virtuaalinen ryhmämentorointi ammattikorkeakouluopettajan kehittymisen tukena. *Aikuiskasvatus* 28 (4), 278–287.
9. Niinimäki, J. & Tenno, T. 2009. Sosiaalinen media ammatillisessa opetuksessa – ammatillisten opettajakorkeakoulujen opettajaopiskelijoiden opetuskäytänteitä. *Aikuiskasvatus* 29 (3), 229–235.
10. Nokelainen, P., Miettinen, M. & Ruohotie, P. 2009. Profiliin, toiminnan ja oppimistuotosten välisen yhteyden ennustaminen BAYES-laskennan avulla. *Kasvatus* 40 (3), 257–271.
11. Oravala, J. Näkökulmia taide-elokuvan ja mediakasvatuksen suhteesta. Teoksessa S. Kotilainen (toim.) *Suhteissa mediaan*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 197–216.
12. Paavonen, J., Roine, M., Korhonen, P., Valkonen, S., Pennonen, M., Partanen, J. & Lahikainen, A. 2011. Media ja lasten hyvinvointi. *Duodecim* 127 (15), 1563–1570.
13. Pohjola, K. Elokvien ikäraajat arvokoneistona. Teoksessa S. Kotilainen (toim.) *Suhteissa mediaan*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 149–166.
14. Rantala, L. 2008. Kuinka juutuupi kesytetään. *You Tube koulun mediakasvatuksen arjessa*. *Lähikuva* 21 (2), 54–59.
15. Sihvonen, J. 2009. Medialukutaidon rajat ja rajoitukset. Teoksessa S. Kotilainen (toim.)

Suhteissa mediaan. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 217–238.

16. Sintonen, S. 2009. Media arjen kasvatussuhteissa. Teoksessa S. Kotilainen, (toim.) *Suhteissa mediaan*. 185–196.
17. Varis, T. 2007. Globaali oppiminen. *Aikuiskasvatus* 27 (1), 48–58.
18. Vehviläinen, S. 2007. Lapset, nuoret ja media yleisissä kirjastoissa – Kirjastolehden artikkeleiden grounded theory -analyysi. *Informaatiotutkimus* 26 (4), 90–99.

OPINNÄYTTEET

Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyöt

1. Mäntylä, A. 2009. *Verkko-opetus osana metsäalan perustutkintoa*. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu.
2. Ruusiala, M. 2007. *Verkko-opetus ammatti-instituutissa*. Forssan ammatti-instituutin opiskelijoiden ja opettajien näkemyksiä verkko-opetuksesta. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu.
3. Tuorila, R. 2010. *Opettajien tieto- ja viestintätekniikan osaaminen*. Osaamiskysely Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymän opettajille 2009. Helsinki: Metropolia ammattikorkeakoulu.

VÄITÖSKIRJAT

1. Alajoutsijärvi, S. 2009. "Mitä tulikaan sanottua" Hannu Taanilan radiopuheen analyysi. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
2. Alssen, E. 2012. *Student Perceptions of Learning English for Specific Purposes*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
3. Bonanno, P. 2008. *Learning Through Collaborative Gaming: A Process-oriented Pedagogy*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
4. Eskelinen, P. 2005. *Luokanopettajaopiskelijoiden tieto- ja oppimiskäsityksen muuttuminen kollaboratiivisessa design-prosessissa*.
5. Hakkarainen, P. 2007. *Promoting Meaningful Learning through the Integrated Use of Digital Videos*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
6. Hankala, M. 2011. *Sanomalehdellä aktiiviseksi kansalaiseksi? Näkökulmia nuorten sanomalehtien lukijuuteen ja koulun sanomalehtiopetukseen*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
7. Hautaviita, J. 2012. *Toimintatutkimus 6–9-vuotiaiden lasten mediavalmiuksista ja media-taidoista*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
8. Hyvönen, P. 2008. *Affordances of Playful Learning Environments for Tutoring Playing and Learning*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

9. Ilomäki, L. 2008. The effects of ICT on school: teachers' and students' perspectives. Turku: Turun yliopisto.
10. Issakainen, A. 2004. Tietoverkot taideväylänä – lunastus vai lupaus. Tietoverkkojen käyttö kuvataiteen tuntemuksen opetuksessa. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.
11. Jäminki, S. 2008. Ohjaus- ja opiskeluprosessit samanaikaisessa ja eriaikaisessa verkkoympäristössä. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
12. Kullaslahti, J. ammattikorkeakoulun verkko-opettajan kompetenssi ja kehittyminen. Tampere: Tampereen yliopisto.
13. Kangas, M. 2010. The School of The Future: Theoretical and Pedagogical Approaches for Creative and Playful Learning Environments. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
14. Kankaanrinta, I. 2009. Virtuaalimaailmoja valtaamassa – verkko-opetusnoinnovaation leviäminen koulun maantieteeseen vuosituhaten vaihteessa. Helsinki: Helsingin yliopisto.
15. Kauppinen, M. 2010. Lukemisen linjaukset. Lukutaito ja sen opetus perusopetuksen äidinkielen ja kirjallisuuden opetus suunnitelmissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
16. Kiilakoski, T. 2012. Kasvatus teknologisessa maailmassa. Tutkimus teknologisoituvasta kasvatuksesta. Tampere: Tampereen yliopisto.
17. Kilpinen, K. Reflective teacher using the computer-network in teaching; how the psycho-epistemological learning styles helps to better design learning environments. Tampere: Tampereen yliopisto.
18. Kiviahde, M. 2005. Effects of authentic learning and e-learning in an introductory chemistry laboratory course. Oulu: Oulun yliopisto.
19. Koivusalo –Kuusivaara, R. 2007. Lapset, media ja symbolinen vuorovaikutus. Suomalaisten, englantilaisten ja saksalaisten lasten mediasuhteen tarkastelua. Helsinki: Helsingin yliopisto.
20. Korhonen, P. 2008. Lasten TV-ohjelmiin liittyvät pelot, painajaisuudet ja pelonhallinta. Tampere: Tampereen yliopisto.
21. Kotilainen, S. 2001. Mediakulttuurin haasteita opettajankoulutukselle. Tampere: Tampereen yliopisto.
22. Kupiainen, R. 2005. Mediakasvatuksen eetos. Fenomenologinen tutkimus mediakasvatuksen etiikasta. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
23. Kynäslähti, H. 2001. Act Locally, Th/Link Translocally. Helsinki: Helsingin yliopisto.
24. Kärnä, M. 2011. Virtuaalinen tiedonrakennuksen tila ongelmaperustaisen oppimisen tukena. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
25. Lahtinen, H. 2007. Nuoriso ja tietotekniikka – keskinäiset relaatiot ja niiden mittaaminen. Tampere: Tampereen yliopisto.
26. Lakkala, M. Pedagogical infrastructures for technology-enhanced progressive inquiry. Helsinki: Helsingin yliopisto.
27. Laru, J. 2012. Scaffolding learning activities with collaborative scripts and mobile devices. Oulu: Oulun yliopisto.
28. Lipponen, L. 2001. Computer-supported collaborative learning: from promises to reality. Turku: Turun yliopisto.
29. Muukkonen-van der Meer, H. 2011. Perspectives on knowledge creating inquiry in higher education. Helsinki: Helsingin yliopisto.
30. Mäkelä, L. 2010. Verkkokurssi opetuksen ja oppimisen kompleksisena toimintatilana. Tampere: Tampereen yliopisto.
31. Mällinen, S. 2007. Conceptual Change Process of Polytechnic Teachers in Transition From Classrooms to Web-Based Courses. Tampere: Tampereen yliopisto.
32. Naarmala, J. 2009. ICT and Teachers in Higher Education. Vaasa: Vaasan yliopisto.
33. Nieminen, M. 2008. Ilmavoimien kadetit verkossa – kokemuksia verkkopohjaisen oppimisympäristön käytöstä matematiikan perusopetuksessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
34. Nummenmaa, M. 2007. Emotions in a web-based learning environment. Turku: Turun yliopisto.
35. Oesch, K. Virtuaalinen voimaantuminen. Tapaustutkimus ammattikasvatuksen oppimisympäristön toimintaedellytysten ja tietokäytäntöjen kehitysmahdollisuuksista vuorovaikutteisen tieto- ja viestintäteknologian näkökulmasta. Tampere: Tampereen yliopisto.
36. Pernaa, J. Kehittämistutkimus: Tieto- ja viestintäteknikkaa kemian opetukseen. Helsinki: Helsingin yliopisto.
37. Pollari, P. 2010. Vapaan sivistystyön opettajatieto- ja viestintäteknikaan kielenopetuksen kehittäjinä. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
38. Ruokamo, H. 2000. Matemaattinen lahjakkuus ja matemaattisten sanallisten ongelmaratkaisutaitojen kehittyminen teknologiaperustaisessa oppimisympäristössä. Helsinki: Helsingin yliopisto.
39. Salakari, H. 2007. Learning Practical Skills in a Virtual Environment. A Pedagogical Model for Simulator-based Harvester Operator Training. Tampere: Tampereen yliopisto.
40. Salavuo, M. 2005. Verkkoväestöinen opiskelu yliopiston musiikkikasvatuksen opiskelukulttuurissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
41. Salokoski, T. 2005. Tietokonepelit ja niiden pelaaminen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
42. Sintonen, S. 2001. Mediakasvatus ja sen musiikilliset mahdollisuudet. Helsinki: Sibelius-Akatemia.
43. Suoninen, A. 2003. Mediakielitaidon jäljillä. Lapset ja nuoret valikoivina mediankäyttäjinä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
44. Syrjäkari, M. 2007. Opettaja ohjaajana verkossa – tuutoreiden kokemuksia verkko-ohjaamisesta Akateemiset opiskelutaidot –verkkokurssilla. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
45. Taalas, P. 2005. Change in the making: strategic and pedagogical aspects of technology integration in language teaching. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
46. Tammelin, M. 2004. Introducing a Collaborative Network-based Learning and Business Communication Teaching. Action Research in Finnish Higher Education. Helsinki: Helsingin yliopisto.
47. Tauriainen, P. 2009. Teknologiatuettu työssä oppiminen. Matkapuhelimen ja verkko-oppimisympäristön käyttö työssäoppimisessa ammatillisessa peruskoulutuksessa. Oulu: Oulun yliopisto.

48. Temmes, E. 2006. Luonto koululaisten kokemana – tapaustutkimus Hangosta. Turku: Turun yliopisto.
49. Vainionpää, J. 2006. Erilaiset oppijat ja oppimateriaalit verkko-opiskelussa. Tampere: Tampereen yliopisto.
50. Valkonen, S. 2012. Television merkitys lasten arjessa. Tampere: Tampereen yliopisto.
51. Valtonen, T. 2011. An insight into collaborative learning with ICT: Teachers' and students' perspectives. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
52. Vesterinen, O. 2011. Media Education in the Finnish School System: A Conceptual Analysis of the Subject Didactic Dimension of Media Education. Helsinki: Helsingin yliopisto.

LISENSIAATINTYÖT

1. Laiho, M. 2011. Tietokone ikäihmisen arjessa. Helsinki: Helsingin yliopisto.
2. Niinistö, H. 2009. Mediakasvattajan matkakerätömus. Käytännöstä teoriaan ja takaisin. Tampere: Tampereen yliopisto.
3. Salomäenpää, I. 2010. Televisiomoraalin muutos Suomessa – Analyysi Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksista 1970 –2003. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

PRO GRADU -TUTKIELMAT

1. Alamäki, M. 2010. Ammatillisten opettajien tieto- ja viestintäteknikan opetuskäytön intentionaalisuutta selittävät tekijät. Helsinki: Helsingin yliopisto.
2. Arola, E. 2008. "No mulle tulee siitä semmonen pirtee olo". Animaatiosarjojen vaikutukset 8-vuotiaisiin lapsiin. Vaasa: Vaasan yliopisto.
3. Arola, E. & Havula, S. 2012. "Ilman internetiä elämä olisi tylsää, mutta ehkä jopa kivaakin" Lasten internetin käytön kulttuuri ja riippuvuuden piirteiden ilmeneminen 4.-luokkalaisten tietokoneenkäyttötottumuksissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
4. Autio, P. & Rikman, J. 2012. Kuudesluokkalaisten internetin sosiaalisissa ympäristöissä – lasten näkemyksiä vuorovaikutteisesta internetissä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
5. Erola, A. 2012. Vähitellen kohti medialukutaitoa. Lastentarhanopettajien näkemyksiä mediakasvatustajuudestaan ja varhaiskasvatuksen mediakasvatuksesta. Tampere: Tampereen yliopisto.
6. Halenius, O. 2012. Kuvallisen materiaalin pedagoginen käyttö päiväkodissa. Helsinki: Helsingin yliopisto.
7. Haltia, M. 2012. Nuorten kansalaiskulttuurit ja media. Näkökulmia nuorten aktiiviseen kansalaisuuteen. Turku: Turun yliopisto.
8. Heikkilä, L. & Hietala, V. 2009. Mediakasvatusta Metkulassa: opettajuuden kehittämistä opetuskokeilussa. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
9. Heikkinen, I. & Räisänen, K. 2008. Matematiikan verkko-oppimisympäristö matematiikan oppimisen tukena ammattikorkeakoulussa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
10. Heinonen, S. 2010. Mediakasvatus osana alakoulun musiikkikasvatusta. Tampere: Tampe-

- reen yliopisto.
11. Helanen, T. 2007. Mediaedu.fi. Animaatio mediakasvatuksen välineenä. Tampere: Tampereen yliopisto.
12. Hiekkänen, S. 2011. Lapset kriisien kuvissa. Nuoret kuvien tulkitsijoina. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
13. Huosianmaa, H. 2011. Medialukutaitoiset eka-luokkalaisten? Tapaustutkimus mediakasvatusprojektin tuottamista mediataidoista 1. vuosiluokalla. Tampere: Tampereen yliopisto.
14. Ihamäki, H. 2010. Nuoret medialukijoina internetissä. Turku: Turun yliopisto.
15. Ikonen, M. 2012. Peruskoululaisten tieto- ja viestintäteknikan käyttö. Tietotekniikka-asetteet, käyttökokemukset ja tietotekniikan hallinta. Helsinki: Helsingin yliopisto.
16. Ilvonen, A. 2008. Kriittisyyteen kasvattaminen mediakasvatuksen tavoitteena. Turku: Turun yliopisto.
17. Inkinen, M. 2010. Tyttöjen ajatuksia ulkonäöstä ja mediasta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
18. Johnson, E. 2008. Lasten media-arjen valot ja varjot – Mediamuffinssi lasten mediasuhteen kuvastajana. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
19. Jumpponen. 2011. Oppimisen ja osaamisen laatu aikuisten ammatillisessa lisäkoulutuksessa. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
20. Juselius, M. 2012. Tieto- ja viestintäteknikka osana maantieteen opetusta – vai onko? Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
21. Järvinen, S. 2009. "Ratsastetaan muumimaman kyydissä!" Etnografinen tapaustutkimus television heijastumisesta lasten vertaistointintaan päiväkodin arjessa. Tampere: Tampereen yliopisto.
22. Kakkola, A. 2009. "Mä en oo pedagogiikan ammattilainen eikä mua saa sellasena pitää" Haastattelututkimus mediakasvatuksesta osana toimittajan työtä. Tampere: Tampereen yliopisto.
23. Kalliokoski, S. 2008. "No mä meen vaan niinku googleen." Lasten käsityksiä elämästä tietoyhteiskunnassa nyt ja tulevaisuudessa. Tampere: Tampereen yliopisto.
24. Kamppi, T. 2007. Opiskelijoiden käsityksiä verkko-opetuksesta. Tampere: Tampereen yliopisto.
25. Kari, A. 2010. Satu medioitumisen murroksessa. Tutkimus esikouluikäisten ja viidesluokkalaisten kertomista saduista. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
26. Kataja, E. 2012. "Heittääkse meitä lumipallolla?" Varhaiskasvatusikäinen lapsi ja interaktiivinen media. Tampere: Tampereen yliopisto.
27. Kerttula, A. & Tikkanen, S. 2010. "Ajan henki on netissä olemista": lasten mediasuhde vanhempien silmin. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
28. Keränen, P. 2009. Mobiililaitteen käyttömahdollisuudet koulussa: tapaustutkimus Nokia N810 Internet Tablet -laitteilla peruskoulun yläluokilla. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
29. Keski-Sämpi, U. 2007. Oppimistyylien merkitys videoteknologiaa hyödyntävässä opetuksessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
30. Kettunen, M. 2008. Argumentointi lasten verkkokeskusteluissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

31. Kirves, L. 2008. Tulevaisuuden mediamaisema viestintäleiriläisten silmin. Tampere: Tampereen yliopisto.
32. Kohvakka, U. 2007. Koneet saapuvat koulumaa-ilmaan. Alakoulunopettajien kokemuksia tieto- ja viestintäteknikan toteutuksesta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
33. Kolu, M. 2012. Millaisia tvt –taitoja on valmistuvilla aineenopettajilla? Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
34. Korhonen, P. 2008. Ikäkausiopeutus steinerkoulun mediakasvatuksen tulkitsijana. Tampere: Tampereen yliopisto.
35. Kota-Aho, J. 2009. Lapset mainonnan kohteena – Ensi- ja viidesluokkalaisten lasten käsitys lapsille suunnatusta televisiomainonnasta. Turku: Turun yliopisto.
36. Kuvaja, P. 2011. Lapin yliopiston opettajien kokemuksia verkko-oppimisympäristöjen ja sosiaalisen median käytöstä opetuksessa. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
37. Lehti, H. 2012. Tekstiilikäsityökurssin kehittäminen verkko-oppimisympäristöön. Helsinki: Helsingin yliopisto.
38. Lehtinen, M. 2011. "Niitä mainoksia mä katon ku ne on mun mielestä kivoja" Esiopetusikäisten lasten käsityksiä ja tulkintoja mainoksista ja mainonnasta. Tampere: Tampereen yliopisto.
39. Leskinen, K. 2012. Luokan uusi työkalu? Alakoulun opettajien kokemuksia älytaulusta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
40. Lokinperä, J. 2011. Mediakasvatusta käytännössä. Toimintatutkimus luokanopettajakoulutuksen päättöharjoittelussa. Tampere: Tampereen yliopisto.
41. Läntinen, M. 2012. Turhake, kumppani ja musta aukko. Televisio osana nuorten aikuisten arkea. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
42. Malvalehto, I. 2012. Lukioikäisten nuorten kokemuksia ja käsityksiä sosiaalisen median merkityksestä osana kriisiuutisointia. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
43. Mikkola, K. & Mikkola, P. 2009. "Musiikkia soitava koivunniemen herra". Ehdotuksia kasvatukselliseksi mediatuotteeksi ja sen sisällöksi sekä käsityksiä kasvatuksesta. Tampere: Tampereen yliopisto.
44. Mustikkamäki, V. 2012. "Jos löytäisin jonkun hyvän pelin ja saisin vähän koulutusta, niin miksi ei..." Tapaustutkimus digitaalisten pelien ja opetuksen yhdistämisen vaikeuksista. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
45. Mustikkamäki, M. 2011. Digitaaliset pelit ja pelilukutaito. Tampere: Tampereen yliopisto.
46. Mäenpää, M. 2010. Kinnasneulateknikan verkko-oppimateriaalin kehittäminen ja neulalla neulomisen taidon kehittyminen. Helsinki: Helsingin yliopisto.
47. Mäenpää, L. 2007. Järki kasvaa käytöstä. Tieto-yhteiskuntaopetus kolmannella sektorilla. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
48. Mäntylä, E. 2008. Kun liitutaulu muuttaa verktoon. Virvat -yhteistyöhanke Hämeenlinnassa. Tampere: Tampereen yliopisto.
49. Natri, S. 2010. Varhaisnuorten suhde musiikkiin. "Musiikki on mielenterveyteni. Ilman sitä olisin varmaan vihannes". Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
50. Nordman, E. 2011. Sosiaalista ja vuorovaikutuksellista mediaa nuorisotilassa. Tampere: Tampereen yliopisto.
51. Okkonen, H. 2012. Ohjatut draamaharjoitukset osana mielekästä oppimista: tapaustutkimus yliopisto-opiskelijoiden ja –opettajien kokemuksista Liikkuva kuva –opintojaksolta. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
52. Paananen, H. 2010. Kriittisyys ja kriittinen medialukutaito mediakasvatuksen tavoitteina. Tampere: Tampereen yliopisto.
53. Peippo, S. 2008. "Mä tykkään raaemmista." Televisio-ohjelmien laatu esikouluikäisten lasten kokemana. Tampere: Tampereen yliopisto.
54. Pelho, V. 2012. Aktiivitaulun käytön tuki. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
55. Pensonen, S. 2012. "Kyllä tietokone on tullut jäädäkseen": tutkimus tietokoneen merkityksistä ikäihmisen arjessa. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
56. Pihlajamäki, T. 2011. Digital media in blended coaching. Interaction and distance presence in adult education. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
57. Piironen, A. 2008. Opetustilanteen tuen organisointi opettajien ja tukipalveluhenkilöstön näkökulmasta. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
58. Pitkänen, K. 2010. Kohti uudistuvaa Verkko-koulua – Käyttäjätutkimus osana Tilastokeskuksen oppimateriaalin kehittämistä. Helsinki: Helsingin yliopisto.
59. Porkkala, T. "Valloittakaa meidät, tämä on elämäne tilaisuus!" – Kriittinen media-analyysi Suomen huippumalli haussa –sarjasta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
60. Pääjärvi, S. 2009. "Kyllä siinä perässä täytyy vaan pysyä". Päiväkodinjohtajien näkemyksiä mediakasvatuksesta ja sen toteutumisesta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Tampere: Tampereen yliopisto.
61. Rantala, M. 2007. Syötävät, villit alkuasukkaat ja sivistyneet grillaaajat. Etnisyyden representaatioita Suomen televisiomainoksissa. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
62. Rinne, S. 2012. "Sehän on osa kansalaistaitoja". Lasten medialukutaidot vanhempien käsityksissä. Vaasa: Vaasan yliopisto.
63. Ristiharju, J. 2009. Taikurit ja Internet: sosiaalisten medioiden rooli taikatempujen opiskelussa ja taikureiden välisessä kanssakäymisessä. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
64. Roos, M. & Tepora, J. 2008. Ystävä olohuoneessa? Tutkimus 11-12 –vuotiaiden lasten television katselusta ja siihen liittyvästä vuorovaikutuksesta. Tampere: Tampereen yliopisto.
65. Ruhala, A. 2010. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten käsityksiä mediakasvatuksesta varhaiskasvatuksessa. Tampere: Tampereen yliopisto.
66. Saunamäki, M. 2007. Esi- ja alkuopetusikäisten lasten digitaalisten pelien pelaaminen – kuinka lasten vanhemmat näkevät lastensa pelitottumukset ja miten digitaalisten pelien pelaaminen näkyy koulun arjessa. Tampere: Tampereen yliopisto.
67. Saunamäki, L. 2008. Tietokoneen käytön opetus ja oppiminen yläkoulussa. Vaasa: Vaasan yliopisto.

68. Savukoski, E. 2012. Oppisoppi – Verkkopedagogiikkaa kuvataidekasvattajan näkökulmasta. Helsinki: Aalto-yliopisto.
69. Siivola, J. 2012. Hyvän mielen verkko – Fenomenografinen tutkimus yläkoululaisten käsityksistä online-minuuden voimaannuttavuudesta. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
70. Sokero, A. 2009. Koulujen tietojenkäsittely-ympäristö ja pedagoginen käyttökelpoisuus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
71. Teränen, J. 2010. Verkko-opintotehtävät merenkulun ylemmässä AMK-tutkinnossa. Tampere: Tampereen yliopisto.
72. Tuominen. 2009. Viihtymistä, kontakteja ja hyötyä – sähköiset mediat kuudesluokkalaisten silmin. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
73. Töllinen, A. 2008. Aineenopettajien mediakasvattajuuden perusteet, ihanteet ja arki. Tampere: Tampereen yliopisto.
74. Ukkola, S. 2012. Virtuaalinen vuorovaikutus verkkonuorisotyössä. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
75. Vaara, M. 2012. Raumalace.fi – verkkosivusto itseopiskelumateriaalina. Helsinki: Helsingin yliopisto.
76. Valtanen, K. 2010. Monimuoto-opiskelijoiden kokemuksia verkko-opiskelusta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
77. Virkki, M. 2007. (D)ad fiction – tarinoita mainoskuvista. Tampere: Tampereen yliopisto.
78. Virtanen, J. 2010. Lapin yliopiston opiskelijoiden kokemuksia kannettavista tietokoneista ja tietoverkoista oppimisympäristön näkökulmista tarkasteltuna. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
79. Voutilainen, M. 2007. Kädentaitojen opettaminen verkon välityksellä. Tampere: Tampereen yliopisto.
80. Vähämartti, T. 2011. Nettielämän ensiaskeleet. Vanhempien näkemyksiä medialukutaidon ja mediavanhemmuuden merkityksestä neuvolaikäisen lapsen hyvinvointiin. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

3. Muut mediakasvatukseen liittyvät tutkimusjulkaisut (2007–2012)

1. Aaltonen, T. 2009. Mediakasvatus suomalaisperheissä 2009. Viestintäviraston julkaisu 11/2009.
2. Aarnio, A. & Multisilta, J. 2011. Facebook ja Youtube – ne on meidän juttu! Kansallinen tutkimus lasten ja nuorten sosiaalisen median ja verkkopalveluiden käytöstä 2011. Helsingin yliopisto, CICERO Learning -verkoston julkaisu.
3. Ahola, M. & Lähdevuori, J. 2012. NUORTEN NETINKÄYTTÖ JA YHTEISÖLLISYYS VERKOSSA. Seurantatutkimus verkko-yhteisöjen käytöstä ja osallistumisen motivaatioista (2008 & 2012). Kurio & Nuorten Akatemia.
4. Linturi, H., Rubin, A. ja Airaksinen, T. 2011. Lukion tulevaisuus 2030. Toinen koulu, toinen maailma. Opetushallitus, Oppimisen tulevaisuus 2030 -barometri, Otavan Opisto, Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Julkaisija: Otavan Opiston Osuuskunta.
5. Evälä, A., Karjalainen, K. & Rytönen-Suontausta, T. 2007. Laatuaskeleita – kokemuksia verkko-opetuksen laatutyöstä. Verkko-opetuksen laadunhallinta ja laatu palvelu -hankkeen raportti II. Helsinki: Yliopistopaino.
6. Joutsenvirta, T. & Kukkonen, A. 2009. Sulautuvaa opetusta monilla tavoilla ja menetelmillä. Valtiotieteellisen tiedekunnan verkko-opetuksen kehittämissä, Helsinki: verkkojulkaisu http://www.helsinki.fi/valtiotieteellinen/julkaisut/sulautuva_opetus.html
7. Joutsenvirta, T. & Myyry, L. 2010. Sulautuva opetus käytäntöjä ja pedagogiikkaa. Valtiotieteellisen tiedekunnan verkko-opetuksen kehittämissä, Helsinki: verkkojulkaisu <http://www.helsinki.fi/valtiotieteellinen/julkaisut/sulautuva2010.pdf>
8. Kaisto, J., Hämäläinen, T. & Järvelä, S. 2007. Tieto- ja viestintäteknikan pedagoginen vaikuttavuus pohjoisessa Suomessa. Kasvatustieteiden tiedekunta, Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö, Oulun yliopisto, Acta Univ. Oul. E 98, 2007.
9. Kankaanranta, M. & Vahtivuori-Hänninen, S. 2011. Opetusteknologia koulun arjessa loppuraportti. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
10. Kankaanranta, M. & Vahtivuori-Hänninen, S. 2011. Opetusteknologia koulun arjessa II. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
11. Kankaanranta, M. 2011. Opetusteknologia koulun arjessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
12. Korhonen, V. 2007. Muuttuvat oppimisympäristöt yliopistossa? Tampere: Tampereen yliopistopaino.
13. Kotilainen, S. 2011. Lasten mediabarometri 2010: 0-8-vuotiaiden lasten mediankäyttö Suomessa. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2011. Iisalmi: Painotalo Seiska Oy.
14. Meisalo, V., Lavonen, J., Sormunen, K. & Vesisenaho, K. 2010. ICT in Finnish Initial Teacher Education. Country report for the OECD/CERI New Millennium Learners Project ICT in Initial Teacher Training. Reports of the Ministry of Education and Culture, Finland 2010:25.
15. Maasilta, M., Simola, A. & af Heurlin, H. 2008. Maahanmuuttaja mediankäyttäjänä. Tiedotusopin laitos, Tampereen yliopisto. Sarja A 107/2008.
16. Mikkola, H., Jokinen, P. & Hytönen, M. 2011. Tulevaisuuden koulua kehittämässä. Uusi teknologia haastaa ja inspiroi. Oulu: Uniprint Oy.
17. Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2012. Kirjastot ja media 2012. Selvitys mediakasvatuksen tilasta yleisissä kirjastoissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:23.
18. Opetushallitus, 2012. Tieto- ja viestintäteknikka opetuskäytössä - Välineet, vaikuttavuus ja hyödyt. Tilannekatsaus toukokuu 2011. Muis-tiot 2011:2.
19. Pelastakaa Lapset Ry. 2011. Tutut tuntematomat – raportti lasten ja nuorten nettittävyyksistä sosiaalisessa mediassa
20. Pääkkönen, K. 2011. "Kehittääkö verkko-opetusta joutuisasti!" Sosnetin verkko-opetus opiskelijoiden ja opettajien kokemuksissa. Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto, SOSNET julkaisuja 4, Rovaniemi.
21. Pääjärvi, S. 2012. Lasten mediabarometri 2011: 7–11-vuotiaiden lasten mediankäyttö ja kokemukset mediakasvatuksesta. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2012.
22. Ruokamo, H., Eriksson, M., Pekkala, L. & Vuojärvi, H. 2011. Social Media in the Middle of Nowhere – NBE 2011 Conference. Proceedings of the 4th International Network-Based Education 2011 Conference The Social Media in the Middle of Nowhere. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 25.
23. Sairanen, A. 2010. Mediakasvatus ja medialukutaito kirjastotyön muutoksessa. Tapaus: Tampereen kaupunginkirjasto. Tampereen yliopisto, INFIM.
24. Salokoski, T. & Mustonen, A. 2007. Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin – katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -sääntelyn käytäntöihin. Mediakasvatusseuran julkaisuja 2/2007.
25. Savolainen, T. 2011. Lapset ja media. Kolmen hankekokonaisuuden arviointi. Cuporen verkkojulkaisuja 7/2011. Helsinki: Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämisyhtiö.
26. Uusitalo, N., Vehmas, S. & Kupiainen, R. 2011. Naamatusten verkossa. Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 2. Tampereen yliopisto Viestinnän, median ja teatterin yksikkö. Tampere: Juvenes Print Oy.
27. Varis, T. & Al-Agtash, S. 2008. Ubiquitous ICT for sustainable education and cultural literacy. Publication of the Finnish National Commission for UNESCO, no. 84.
28. Virolainen, K. 2011. Tule tule hyvä tieto! Jyväskylän kirjastojen ja kaupungin opetuspalvelujen suunnitelma informaatiolukutaidon edistämiseksi. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.